

AKADEMIN FÖR UTBILDNING OCH EKONOMI
Avdelningen för humaniora

Könsstympling i svenska tidningsmedier

En kritisk diskursanalys av hur fem av Sveriges största
tidningsmedier framställer könsstympling.

Lina Färdigh

2016

Examensarbete, Avancerad nivå (magisterexamen), 15 hp
Medie- och kommunikationsvetenskap
Medie- och kommunikationsvetenskap D (91–120) 30 hp

Handledare: Karin Lövgren
Examinator: Eva Ekstrand Åsen

Abstract

Female genital mutilation in Swedish newspapers – A critical discourse analysis of the representation of female genital mutilation in five of Sweden’s largest newspapers.

Genital mutilation is a practice that mainly occurs in about thirty African countries and in several countries in the Middle East and Asia. The topic has become more relevant in Sweden due to the increased migration. Most of the Swedish population sees genital mutilation as an alien phenomenon according to a report from the Swedish National Center for Protection of Women. The mass media often tend to be the main source of information when issues are difficult for ordinary citizens to experience. The purpose of the study was to find out how the issue is conveyed in the Swedish newspaper media. I have analyzed articles on genital mutilation in five Swedish news magazines during the period November 30, 2014 - November 30, in 2016 using critical discourse analysis as method.

Several recurring themes have appeared in the material such as frequent indications that the practice is maintained in Sweden. The analysis reveals a general view of the procedure as an abuse and a violation of human rights in the discourse. In more than a quarter of the articles there are girls and women with personal experience of the procedure who speak out about the practice. But it is mostly representatives of social institutions that define the problem and presents proposals for action in the articles. The discourse theory, the agenda-setting theory and framing theory has been the theoretical basis for the study.

Keywords: female genital mutilation, female circumcision, discourse, newspapers, CDA

Sammanfattning

Könsstympling i svenska tidningsmedier - En kritisk diskursanalys av hur fem av Sveriges största tidningsmedier framställer könsstympling

Könsstympling är en sedvänja som främst förekommer i ett trettiotal afrikanska länder och i ett antal länder i Mellanöstern och Asien. På grund av ökad migration har ämnet kommit att bli mer aktuellt i Sverige. Enligt en rapport från Nationellt Centrum för Kvinnofrid ser majoriteten av den svenska befolkningen könsstympling som en främmande företeelse. Vid frågor som är svåra för vanliga medborgare att erfara blir massmedier ofta den huvudsakliga källan till information. Syftet med studien var att ta reda på hur ämnet förmedlas i svenska tidningsmedier. Genom kritisk diskursanalys har jag undersökt artiklar om könsstympling i fem svenska nyhetstidningar under perioden 30 november 2014 – 30 november 2016. Ett antal återkommande teman har förekommit i materialet såsom att det i flera artiklar finns indikationer på att sedvänjan upprätthålls i Sverige. Analysen visar en diskurs om ingreppet som ett övergrepp och ett brott mot mänskliga rättigheter. I lite mer än en fjärdedel av artiklarna förekommer det flickor och kvinnor med egna erfarenheter av ingreppet som uttalar sig om sedvänjan. Men det är i hög grad representanter från samhällsinstitutioner som definierar problemet och presenterar åtgärdsförslag i artiklarna.

Utöver diskursteori har dagordningsteorin och gestaltningsteorin varit teoretisk grund för studien.

Nyckelord: könsstympling, kvinnlig omskärelse, diskurs, nyhetstidningar, kritisk diskursanalys

Innehållsförteckning

INLEDNING	6
DISPOSITIONSPRESENTATION	6
KVINNLIG KÖNSSTYMPNING	7
ÖVERGRIPANDE FAKTA OM KVNNLIG KÖNSSTYMPNING	7
KVNNLIG KÖNSSTYMPNING I SVERIGE	9
KVNNLIG KÖNSSTYMPNING I SVENSKA MEDIER	10
DISKURSER OCH PERSPEKTIV PÅ FÄLTET	12
BEGREPP	14
Mitt begreppsval	15
PROBLEMFÖRMULERING OCH SYFTE	16
FRÅGESTÄLLNINGAR	17
TIDIGARE FORSKNING	18
SÖKPROCESS	18
SVENSK FORSKNING OM KVNNLIG KÖNSSTYMPNING I MEDIER	18
SVENSK MEDIEFORSKNING KRING ETNICITET	21
INTERNATIONELL FORSKNING OM KVNNLIG KÖNSSTYMPNING I MEDIER	23
TEORI	25
DISKURSTEORI	25
DAGORDNINGSTEORIN	27
FRAMING / GESTALTNINGSTEORIN	28
METOD	30
KRITISK DISKURSANALYS	30
Angreppssätt	30
MATERIAL OCH URVAL	32
RESULTAT & ANALYS	33
VILKA FÅR UTTALA SIG?	33
TERMVAL	37
BESKRIVS SOM ETT ÖVERGREPP	39
KUNSKAP OCH INFORMATION ÄR NYCKELN	41
ANVÄNDNING AV SOCIALSTYRELSENS SIFFROR	44
FÖREKOMST AV SEDVÄNAN I SVERIGE	48
FORSKNINGSPERSPEKTIVET SOM DISKURSUUTMANARE	51
SLUTDISKUSSION	53
VIDARE FORSKNING	56
REFERENSLISTA	57
ANALYSERADE TIDNINGSARTIKLAR	59

Inledning

Kvinnlig könsstympning är ett viktigt med inte särskilt frekvent diskuterat ämne i Sverige. Enligt WHO:s uppskattning finns det 130–140 miljoner flickor och kvinnor i världen som blivit utsatta för någon form av könsstympning. Könsstympning har varit omtalat i västvärlden sedan 1970-talet och frågan blir mer och mer aktuell allt eftersom människor från länder där ingreppet utförs migrerar till Sverige (Nationellt centrum för kvinnofrid, 2011). Detta är ett ämne som bör uppmärksammas mer i Sverige än vad det gör idag för att öka människors kunskap om ingreppet, vilket lidande och vilka besvär kvinnor upplever under och efter ingreppen.

Socialantropolog Sara Johnsdotter riktar kritik mot svenska medier då hon anser att de ofta förmedlar en bild som inte stämmer överens med verkligheten och att de många gånger använder sig av information som saknar vetenskaplig grund (Johnsdotter, 2010).

Det är viktigt att granska hur budskap kring ämnet förmedlas i medier då de skapar en bild av ämnet och på så sätt formar publikens uppfattning om frågan (Strömbäck, 2000).

Dispositionspresentation

Kvinnlig könsstympning ses som ett främmande fenomen av majoritetsbefolkningen i Sverige (NCK, 2011). Kunskapen om traditionen varierar och i det första avsnittet kommer jag därför att övergripande berätta om vad kvinnlig könsstympning innebär. Bland annat hur ingreppet kan se ut, vilka komplikationer och svårigheter ingreppet kan orsaka för dem som utsätts och några av de anledningar som motiverar ingreppet. I samma avsnitt finns även information om könsstympning i Sverige med fokus på ett antal exempel när ämnet berörs i svenska medier. Därefter följer även en sammanfattning av de vanligaste perspektiven på fältet. Avsnittet avslutas sedan med en begreppsförklaring. Avsikten med bakgrundavsnittet är att läsaren ska få mer kunskap om ämnet och att det i sin tur främjar förståelsen för problemformuleringen och syftet som presenteras i det andra avsnittet. I det tredje avsnittet presenteras både svensk och internationell forskning som bedrivits kring ämnet inom det medie- och kommunikationsvetenskapliga fältet. I nästkommande avsnitt redogör jag för de teorier som legat till grund i analysen av de funna resultaten såsom diskursteori och dagordningsteorin. Därefter följer en förklaring av kritisk diskursanalys, vilken är den metod jag valt för att undersöka och granska hur journalister gestaltar frågan i ett antal utvalda svenska tidningar. Slutligen kommer det avsnitt där resultat och analyser av materialet presenteras och därefter

en sammanfattande slutdiskussion kring de framträdande mönster som jag funnit i studien.

Kvinnlig könsstympning

Övergripande fakta om kvinnlig könsstympning

Det finns flera olika typer av kvinnlig könsstympning men gemensamt för dem alla är att ingreppet sker på flickors yttre genitalier utan att det finns ett medicinskt syfte.

WHO har skapat ett klassifikationssystem för att förklara de vanligaste typerna av kvinnlig könsstympning. Typ 1 kallas "klitoridektomi" och innebär att klitoris och/eller klitorisförhud avlägsnas. Typ 2 innebär avlägsnande av klitoris och/eller klitorisförhud och borttagande av inre blygdläppar, ibland även de yttre blygdläpparna. Typ 3 kallas för 'infibulation' och innebär att den vaginala öppningen förminskas genom att alla de yttre könsdelarna blir bortskurna, sedan sys vävnad ihop så att endast ett litet hål kvarlämnas där urin och mensblod kan passera. Typ 4 innefattar alla andra typer av skadliga ingrepp på de kvinnliga könsdelarna såsom prickning, skrapning, snittning och bränning (Länsstyrelsen Östergötland, 2015). Ingreppet kan utföras med hjälp av bland annat kniv, rakblad och sax (Chalmers & Hashi, 2000).

Ingreppen sker ofta under kaotiska omständigheter och även om avsikten är att utföra en viss typ av könsstympning kan det hända att det inte blir exakt som den som utför ingreppet har tänkt sig. Det är därför svårt att i efterhand se och klassificera vilket ingrepp en flicka eller kvinna blivit utsatt för (NCK, 2011). Själva ingreppet är otroligt smärtsamt för flickorna, på landsbygden och i fattiga områden sker stympningarna ofta helt utan bedövning (Länsstyrelsen Östergötland, 2015). Det finns olika sätt att suturera såret, i en studie utförd av Chalmers & Hashi (2000) framgick det att en metod var att binda ihop benen på flickorna. Chock, blodförlust, svår smärta, infektioner och psykiskt trauma är några av de komplikationer som flickorna kan drabbas av, dessutom förekommer det att flickor dör till följd av ingreppet (Socialstyrelsen, 2016).

Ingreppet kan leda till flera allvarliga hälsoproblem och livslångt lidande, både fysiskt och psykiskt. Ju mer omfattande ingreppet är desto högre blir riskerna för allvarliga komplikationer (Länsstyrelsen Östergötland, 2015). Långsiktiga konsekvenser av ingreppet

kan vara stora svårigheter och smärta vid urinering och menstruation (ibid.). Typen 'infibulation' kan orsaka att menstruationsblod samlas i slidan på grund av den trånga slidöppningen, detta kan kräva kirurgiska åtgärder. Stymningskomplikationer som ärrvävnad och förträngning av urinvägar kan orsaka svagt urinflöde och smärtsam urinering. Urinläckage kan förekomma, denna problematik orsakas bland annat av att blåsan blir övertänjd på grund av tömningssvårigheter. Läckage främjar bakterieväxt och kan vara ett stort psykosocialt problem för flickan eller kvinnan (Socialstyrelsen, 2016).

WHO (2008) nämner även kronisk smärta, minskad sexuell njutning och psykologiska konsekvenser såsom posttraumatiskt stressyndrom.

Omfattningen av ingreppet har betydelse för påverkan på den sexuella upplevelsen och det finns stora individuella skillnader. Problematik vid samlag kan exempelvis vara smärta och slidkramp på grund av att det finns ärrbildning och nervknutor i området eller för att slidmyningen är för trång. Traumatiska upplevelser i samband med könsstymningen kan också försvåra en kvinnas sexualliv (Socialstyrelsen, 2016). I en studie där 432 somaliska kvinnor i Toronto fick svara på frågor rörande följderna av deras könsstymning visade det sig att majoriteten av dem upplevde samlag som smärtsamt och att de associerade sex med smärta (Chalmer & Hashis, 2000).

En annan långsiktig komplikation av ingreppet är cystbildning i underlivet. De uppkommer på grund av inbäddade hud- och körtelceller i ärrvävnaden. Cystorna kan sitta på platsen för klitoris och varierar i storlek, vissa kan bli lika stora som en grapefrukt. Cystorna kan bli infekterade och smärtsamma, de kan dessutom orsaka en överstimulering av klitoris vilket kan vara väldigt obehagligt (NCK, 2011).

I en översikt om förlossningskomplikationer utförd av WHO i sex afrikanska länder visade resultaten att kvinnor som blivit utsatta för könsstymning löpte högre risk för kejsarsnitt, blödningar i samband med förlossningen, förlängd sjukhusvistelse för modern och perinatal dödlighet. Riskerna föreföll öka med könsstymningens omfattning (NCK, 2011).

Könsstymning benämns ibland som 'den tysta frågan' på grund av att de som blivit utsatta för det ofta inte får eller vågar tala om det. Detta leder till att flickor som ska könsstympas kan vara helt oförberedda på vad som ska ske. Under ingreppet förväntas flickorna vara tysta och inte uttrycka smärta, detta kan i sin tur leda till att flickor socialiseras till att leva med

smärta (Länsstyrelsen Östergötland, 2015). I Chalmer & Hashis (2000) studie svarade 228 kvinnor av 432 att de inte sökte hjälp för sina skador efter könsstympningen.

Enligt WHO ses ingreppet som en social norm inom de samhällen och sociala grupper där det utförs. Socialt tryck har ofta en stor betydelse i att traditionen upprätthålls eftersom befolkningen tror att samhället förväntar sig det av dem. De är rädda för att bli utsatta för hån, marginalisering och förlust av status om de inte respekterar och upprätthåller den sociala normen (WHO, 2010, NCK, 2011).

Varje grupp som utför ingreppet har olika motiv för att upprätthålla traditionen. I vissa grupper ses det som en initiationsrit för att en flicka ska kunna bli en kvinna, andra gör det för att dämpa kvinnors sexualdrift i syfte att de ska bli ärbara och moraliskt goda kvinnor (NCK, 2011). Åldern då ingreppet utförs, vilken typ av ingrepp och vem som gör det varierar mellan olika grupper. Traditionen ser olika ut i olika länder och kan även variera inom samma land (Socialstyrelsen, 2016).

Könsstympning förekommer hos större eller mindre delar av befolkningen i ett trettiotal afrikanska länder och i ett antal länder i Mellanöstern och Asien (NCK, 2011). Som ett resultat av den internationella migrationen växer siffran av flickor och kvinnor som är i riskzonen även i Europa, Nordamerika, Australien och Nya Zeeland (WHO, 2010). WHO uppskattar att det finns 130–140 miljoner flickor i världen som blivit utsatta för någon typ av könsstympning och ungefär tre miljoner flickor riskerar att utsättas för ingreppet varje år (WHO, 2011).

I Somalia uppskattar UNICEF att 98% av flickor och kvinnor i åldern 15–49 år är könsstympade. Andra länder med hög prevalens är bland andra Guinea 96%, Djibouti 93%, Egypten 91%, Eritrea 89%, Mali 89% och Sierra Leone 88% (UNICEF, 2016).

Kvinnlig könsstympning i Sverige

Som resultat av att grupper från främst Afrika migrerat till västerländska länder har frågan om könsstympning blivit aktuell även i Sverige. I europeiska länder görs regelbundna beräkningar för att få en översikt på hur många flickor som kan tänkas vara i riskzonen för att bli utsatta för könsstympning (NCK, 2011). Enligt Socialstyrelsen finns det inga kända fall av könsstympning som är utförd i Sverige. De fall som är kända har skett i andra länder och det är endast två fall som har lett till fällande domar. Det går dock inte att utesluta att det finns fall som inte har kommit till myndigheternas kännedom (Socialstyrelsen, 2015).

Socialstyrelsen vet inte hur många flickor det finns i Sverige som blivit utsatta för könsstympning eller riskerar att bli, men 2015 gjorde de en uppskattning på antalet. Uppskattningen har gjorts genom att de applicerat data om förekomst i ursprungsländerna (de har endast räknat med länder där prevalensen av könsstympning är över 50 procent) på uppgifter om antalet flickor och kvinnor i Sverige som kommer från de medräknade länderna. Resultatet visade då att det finns närmare 38 000 flickor och kvinnor i Sverige som kan ha blivit utsatta för någon form av könsstympning (Socialstyrelsen, 2015).

Socialstyrelsen (2015) har även gjort en uppskattning av hur stor riskpopulationen för att utsättas för ingreppet är i Sverige. I den beräkningen har de definierat riskpopulationen som flickor under 18 år som är födda i Sverige av en kvinna som är född i ett land där könsstympning är vanligt förekommande. De har beräknat att riskpopulationen utgörs av omkring 19 000 flickor. Men de tillägger även att det inte ska ses som att det finns 19 000 flickor i Sverige som riskerar att utsättas för könsstympning eftersom andelen av dem som löper en faktisk risk inte har uppskattats i studien. Socialstyrelsen förklarar att det i studien:

Däremot redovisas en genomgång av faktorer som påverkar attityderna och därmed riskerna när det gäller för könsstympning efter migration. Flickor i riskzonen definieras som flickor under 18 år som ingår i risk- populationen där vårdnadshavarna har en positiv attityd eller är ambivalenta till könsstympning även efter migration. Flickor som är i riskzonen är de flickor som löper en faktisk risk, i och med familjens inställning till könsstympning och önskan att fortsätta med traditionen. (Socialstyrelsen, 2015, s. 16)

I Sverige finns en lag mot könsstympning som syftar till att ge flickor och unga kvinnor i Sverige ett skydd mot att utsättas för ingreppet. Det innebär att det är förbjudet att utföra ingrepp i de kvinnliga yttre könsorganen med syfte att stympa eller utföra andra bestående förändringar av dem oavsett om samtycke har lämnats eller ej (Socialstyrelsen, 2016). Den bakomliggande orsaken till lagstiftningen var att könsstympning hade uppmärksammats i media och lett till en upprörd debatt i massmedia. Lagen trädde i kraft 1982 (Johnsdotter et al, 2005).

Kvinnlig könsstympning i svenska medier

Johnsdotter et al. (2005) menar att ett grundläggande antagande som sprids är att migranter automatiskt för med sig traditionen med könsstympning till det nya hemlandet. I boken *Goda sanningar* (2010) berättar Sara Johnsdotter, professor i hälsa och samhälle med inriktning på

medicinsk antropologi, om en studie där hon och ett antal andra forskare intervjuat somalier i Sverige för att undersöka deras syn på traditionen och hur de beskriver den. Forskarna hade problem med att hitta somalier som upprätthöll traditionen i Sverige. Men bland de svensksomalier de pratade med fanns en övertygelse om att det fanns andra somalier i Sverige som könsstympade sina barn. Denna övertygelse byggde dock på att de läst i media om att detta pågick (Johnsdotter, 2010).

Johnsdotter et al. (2005) tar upp några exempel på hur massmedier förmedlat frågan. I Amelia 2004 publicerades en artikel med rubriken ”Svenska flickor könsstympas!”. När journalisten fick frågan om de kände till några konkreta fall av könsstympling så svarade journalisten att denne inte visste då de inte var ute efter att ha fall utan endast ville beskriva problematiken.

Johnsdotter et al. (2005) tar även upp programmet “De glömda flickorna” ur serien Dokument inifrån som sändes på SVT1 den 6 september 2001 som ett exempel på hur diskussionen kring kvinnlig könsstympling blossat upp i Sverige. I programmet berättade reportern bland annat att afrikanska omskärerskor togs till Sverige för att åka runt och stympa flickor samt att det fanns en struktur av religiösa ledare som uppmuntrade könsstympling.

Programmet ledde till moralisk panik, storstads- och landsortspress skrev om ämnet i nyhetsartiklar och på ledarsidorna, på radion sändes debattinslag och paneldiskussioner om könsstympling i Sverige. Ingreppet sågs som ett allvarligt problem som krävde kraftiga åtgärder. Trycket från massmedia gjorde att politikernas främsta prioritet blev att visa att de stod på rätt sida i frågan, men ingen tycktes ifrågasätta dokumentärens påståenden eller perspektiv. Enligt Johnsdotter et al. (2005) spreds dokumentärprogrammets påståenden helt okritiskt.

Att påstå att frågan om könsstympling är relevant att diskutera i Sverige, eller att säga att det sannolikt är så att det finns en grupp svenska flickor som riskerar att bli omskurna, är inte tecken på moralisk panik. Den moraliska panik som uppstod efter sändningen av ”De glömda flickorna” handlar om att det skedde en överexponering av frågan, att diskussionen var fylld av överdrifter, moraliskt indignerad på lösa grunder och att den kom att peka ut långt fler personer än vad som rimligtvis kan antas vara berörda i verkligheten. (Johnsdotter et al., 2005, s. 111)

Nyhetsintresset för frågan om könsstympling i Sverige svalnade då terrorattacken mot World Trade Center skedde fem dagar efter att dokumentären sändes. Därefter menar Johnsdotter et al. (2005) att frågan fått begränsad uppmärksamhet i media.

Johnsdotter (2010) kritiserar medier för att förmedla en överdriven bild av könsstymningstraditionen i Sverige, hon menar att journalister och politiker ofta uttalar påståenden som saknar vetenskaplig grund.

En mer aktuell händelse hände sommaren 2014 då en nyhet om att 60 könsstympade flickor upptäckts i Norrköping och att hela 30 av dem gick i samma klass. Bland annat DN rapporterade om händelsen, det var en kort artikel som innehöll informationen ”I en skolklass med 30 flickor hade samtliga könsstympats. 28 av dem hade utsatts för den grävsta formen, då klitoris och blygdläppar skärs bort, och underlivet sys ihop sånär som på en liten öppning.” och kortfattad information om ingreppet och hur situationen i Sverige ser ut (TT, 2014-06-20). Nyheten uppmärksammades av internationella medier, bland andra Brittiska Independent och amerikanska Daily News rapporterade om händelsen.

Sveriges Radios program ”Medierna” tittade närmare på händelsen och kunde avslöja att det inte alls rörde sig om en enda skolklass utan det handlade om en grupp nyanlända flickor från länder där prevalensen för könsstymning var 97 procent. Flickorna hade blivit sammansatta i en grupp för att diskutera mänskliga rättigheter och könsstymning (<http://www.sverigesradio.se>). DN uppdaterade senare sin artikel på hemsidan där de berättade om SR Mediernas granskning av nyheten.

Diskurser och perspektiv på fältet

Det finns ett antal olika perspektiv på kvinnlig könsstymning och det förekommer vissa spänningar mellan olika positioner på fältet. Enligt NCK (2011) har den tydligaste gränsskillnaden gått mellan dem som instämmer med den radikalfeministiska förklaringsmodellen och dem som omfattar andra synsätt.

Den radikalfeministiska synen på kvinnlig könsstymning innebär bland annat att praktiken ses som ”ett resultat av ett universellt patriarkalt förtryck och ett exempel på mäns förtryck mot kvinnor” (NCK, 2011). Det var på 1970-talet som den feministiska strömningen uppmärksammade ingreppet och det tydligaste budskapet då var att män tillskrevs ansvaret för att traditionen upprätthölls. Denna syn fick kritik av forskare, speciellt av forskare som bedrev fältstudier och inte alls upplevde den verklighet som radikalfeministerna förmedlade. Afrikanska feministiska forskare har kritiserat det radikalfeministiska perspektivet och den etablerade föreställningen eftersom att:

... attityden är neokolonialistisk och etnocentrisk och att det handlar om ett ensidigt fördömande där man inte alls lyssnar på kvinnor som lever med traditionen och i vissa fall väljer den för sina döttrar. Detta betraktas som ett svek mot vad som kan sägas vara den mest grundläggande feministiska principen: att kvinnor själva får problemformuleringsföreträde. (NCK, 2011, s. 20)

Andra forskare har uttryckt kritik mot att det radikalfeministiska perspektivet enbart lägger fokus på hur förtrycket av kvinnor ser ut och utelämnar andra aspekter som kan vara av stor betydelse för de kvinnor som utsätts för ingreppet och lever i samhällen där traditionen upprätthålls (NCK, 2011).

Radikalfeministiska förklaringsmodellen har fortfarande ett starkt inflytande på allmänhetens uppfattning av traditionen men den har under senare år fått mindre betydelse hos forskare och aktivister (ibid.).

Den så kallade ”Globala FGM-diskursen”¹ är idag den dominerande beskrivningen av traditionen. Den beskriver kvinnlig könsstympning som:

Ett brott mot kvinnors och flickors mänskliga rättigheter och rätt till kroppslig integritet och fokuserar på medicinska och sexuella komplikationer av ingreppen samt betonar vikten av att ”kvinnlig könsstympning” (FGM) motarbetas varhelst det förekommer. (NCK, 2011, s.21)

WHO anses vara en inflytelserik representant för den globala FGM-diskursen, de jobbar mycket med frågan och ger frekvent ut rapporter om läget i världen. De förespråkar nolltolerans mot ingreppet och ser frågan genom ett större perspektiv, nämligen att det handlar om kvinnor och barns rättigheter (ibid.).

Enligt NCK (2011) håller sig den svenska offentliga debatten om kvinnlig könsstympning inom ramarna för den globala FGM-diskursen.

Idag går den tydligaste skiljelinjen istället mellan dem som instämmer med den globala FGM-diskursen och dem som kritiserar den. Kritik mot denna dominerande diskurs har uppstått under de senaste åren. Bland annat menar kritiker att det oftast är de värsta tänkbara scenarier som förmedlas då det talas om kvinnlig könsstympning (NCK, 2011). Forskare har riktat kritik mot att många av de nämnda medicinska konsekvenserna av ingreppet som beskrivs i litteraturen är påståenden som ofta saknar vetenskaplig grund. De menar att ett stort antal av

¹ FGM är en förkortning av ’Female Genital Multination’, på svenska ’Kvinnlig könsstympning’.

de studier som gjorts på det medicinska området är metodologiskt svaga, de är kritiska mot att dessa resultat används för att förstärka budskap i förebyggande kampanjer. Vissa forskare ser det som problematiskt att dessa påståenden ofta förekommer i massmedia, rapporter och andra framställningar som präglas av den dominerande diskursen. Problematiken menar de ligger i att det skapar starka förväntningar på att könsstympade kvinnor lider mycket eller har kroppar som förhindrar sådant som anses som naturligt såsom exempelvis sexuell njutning och förlossning, detta kan i vissa fall resultera i felaktiga professionella beslut (NCK, 2011).

Begrepp

Det finns olika ord och begrepp att använda sig av när frågan om 'kvinnlig könsstympning' behandlas och de är laddade med olika innebörder. Det finns ett antal olika termer för 'könsstympning'. På engelska är de tre vanligaste benämningarna 'Female genital mutilation (FGM)' som översätts till kvinnlig könsstympning, 'Female circumcision (FC)' som översätts till kvinnlig omskärelse och 'Female genital cutting (FGC)' som är svår att översätta till svenska. I Sverige benämns ingreppet som "könsstympning" eller 'kvinnlig omskärelse'. De olika benämningarna är laddade med olika betydelser. En del menar att termen 'kvinnlig omskärelse' likställer ingreppet med den typ som pojkar får genomgå och att det på så sätt bagatelliserar allvarlighetsgraden på ingreppen som utförs på flickor. Därför anser många att termen 'könsstympning' istället ska användas för att påvisa att det är ett fruktansvärt ingrepp som ger flickor men för livet (ibid.). Samtidigt anser bland annat personer som arbetar med förändra attityder i frågan att användning av benämningen 'könsstympning' är okänsligt gentemot dem som blivit utsatta för ingreppet. Det kan upplevas som negativt att bli benämnd som 'stympad'. Därför är det viktigt att reflektera över vilket val av term som används i olika sammanhang (NCK, 2011).

WHO (2010) använder sig av termen Female Genital Mutilation (kvinnlig könsstympning) då de anser att ordet mutilation (stympning) betonar allvaret i handlingen.

Inom forskarvärlden är det däremot få som använder begreppet 'könsstympning' då de flesta anser att uttrycket uppfattas som grovt och kränkande mot de föräldrar som låter sina döttrar bli omskurna i syfte att ge dem ett bra liv. De flesta forskare använder termen 'Female genital cutting' eftersom det upplevs vara mer sakligt och neutralt (Johnsdotter et al., 2005).

Mitt begreppsval

Jag har valt att använda begreppet könsstympling då det är den termen som används i svensk lagstiftning (<http://www.riksdagen.se>) och även används mest i informationsmaterial från Socialstyrelsen, Nationellt centrum för kvinnofrid och Länsstyrelsen Östergötland.

Problemformulering och syfte

Det har inte bedrivits mycket forskning kring könsstymningsfrågan i media, föga förvånande har majoriteten av de studier som gjorts bedrivits på det medicinska området. Dock efterfrågas bland annat studier och kunskapsunderlag för att bättre kunna bemöta flickor som har eller riskerar att utsättas för könsstymning (NCK, 2011).

Socialantropologen och omskärelseforskaren Maria Malmström efterfrågar även forskning kring hur omskurna kvinnor påverkas av diskursen om kvinnlig omskärelse i Sverige. Några frågeställningar hon nämner är:

Hur uppfattar de sin kropp i relation till genusideologier i Sverige och i relation till de genusideologier som finns i det land deras familj kommer från? Hur uppfattar de och svarar på preventiva kampanjer och på populistiskt inriktad journalistik om könsstymning? (NCK, 2011 s. 65)

Malmström nämner även att forskning kring hur och ur vilket perspektiv svenska medier skriver om frågan idag är önskvärd (NCK, 2011).

Johnsdotter (2010) anser att den dominerande bilden i den offentliga diskursen är att könsstymning är en upprätthållen praktik i Sverige. Detta ifrågasätter hon eftersom att det inte finns några dokumenterade fall som understyrker det: ”Med tanke på att det med få undantag saknas empiriska belägg för att praktiken existerar i Sverige har den fått oproportionerligt stort utrymme i massmedier” (ibid. s.190). Vidare menar Johnsdotter (2010) att de afrikanska invandrargrupperna inte har några starka röster i debatten. Som jag tidigare nämnt finns det olika diskurser och perspektiv inom området kvinnlig könsstymning. Det har under de senaste åren riktats kritik mot medier då bland annat vissa forskare anser att de förmedlar de värsta tänkbara scenariona i de artiklar som berör ämnet (NCK, 2011). Detta går i linje med Johnsdotters iakttagelser i svenska medier.

Jag har inte funnit forskning som specifikt berör hur könsstymning skildras i svenska medier. I Johnsdotters studier, som i huvudsak undersöker andra aspekter av könsstymningsfrågan, nämner hon iakttagelser om felaktigheter och överdrifter i medier. Jag kan inte undersöka om den information som medier förmedlar stämmer överens med verkligheten, det hör till ett annat forskningsfält. Men jag kan, som Malmström efterfrågade, undersöka hur medier berör ämnet. Jag har då valt att granska tidningsmedier, utförlig beskrivning av urval och motivering till detta finner ni under metodavsnittet.

Medier innehar makt att välja vilka ämnen som uppmärksammas och lyfts upp på dagordningen för diskussion (Strömbäck, 2000). De besitter även makten att forma publikens uppfattning av olika ämnen och därför är det viktigt att undersöka vad det är de förmedlar till sin publik (ibid.).

Frågeställningar

Min studie går ut på att undersöka hur kvinnlig könsstympning framställs i svenska tidningsmedier. Är det den dominerande globala FGM-diskursen som präglar artiklarna eller är det något annat perspektiv som råder i svenska tidningsmedier?

Jag kommer att undersöka om könsstympning framstår som ett problem som förekommer i Sverige, om den dominerande bilden är att sedvänjan praktiseras i Sverige eller om det framstår som något okänt som endast försiggår utanför Sverige.

Dessutom är det av vikt att ta reda på ur vilket perspektiv kvinnlig könsstympning förklaras, får exempelvis utsatta kvinnor berätta om sin situation och sina erfarenheter utifrån deras synvinkel och i så fall på vilka sätt? Om så är fallet, är det kvinnor som invandrat till Sverige som får berätta sina historier eller får kvinnor som befinner sig i länder där sedvänjan är utbredd dela med sig av sin syn på kulturen? Eller kan det vara så att det främst är exempelvis forskare, experter och sjukvård- och myndighetspersoner som får uttala sig om ämnet?

En annan aspekt som är intressant att undersöka i förmedlingen av ämnet är hur stor del av rapporteringen som fokuserar på problemåtgärder i frågan. Detta är intressant i aspekten att se om rapporteringen kring ämnet inkluderar åtgärder eller om intresset i rapporteringen ligger i att endast tala om själva sedvänjan och hur den ser ut.

Eftersom olika begrepp för kvinnlig könsstympning är laddade med olika betydelser kan det också vara intressant att se vilken term journalister väljer att använda sig av.

Beroende på hur medierna väljer att gestalta frågan varierar läsarnas perspektiv på frågan (Strömbäck, 2000).

Tidigare forskning

Sökprocess

Jag har sökt efter peer reviewed-artiklar² i Discovery med sökorden ”Female Genital Multination”, ”Female Circumcision”, ”Female Genital Cutting”, ”Kvinnlig könsstympning” och ”Kvinnlig omskärelse”, dessa har sökts i kombination med sökorden ”media”, ”diskurs” och ’discourse’. Där har jag funnit ett antal artiklar som berört forskning om någon typ av media eller kommunikation kring kvinnlig könsstympning. De artiklar jag hittat har främst undersökt företeelser i andra länder såsom USA, Egypten, Nigeria, Ghana, Gambia och Kenya.

Dock gick det inte att finna svensk medieforskning kring ämnet genom denna sökning. Därför gjorde jag även en sökning på ”Female Genital Multination Sweden” och ”Female Genital Circumcision Sweden” för att hitta per reviewed-artiklar som innehöll svenska studier om könsstympning.

Jag har även sökt efter svensk medieforskning kring etnicitet för att se hur den övergripande bilden ser ut i svenska medier vad gäller representation, framställning och förekomst av människor av icke etnisk svensk bakgrund såsom invandrare och flyktingar.

Svensk forskning om kvinnlig könsstympning i medier

Forskning kring hur svenska medier framställer kvinnlig könsstympning eller ur vilket perspektiv medier rapporterar om könsstympning är begränsad. I några av de svenska studierna om ämnet har det förekommit resultat där mediers påverkan i frågan har diskuterats.

I studien *Aldrig mina döttrar* (2005), där attityder till kvinnlig omskärelse bland etiopier och eritreaner i Sverige har undersökts, nämner författarna att massmedier ofta använder information som inte kommer ifrån empiriska studier (Johnsdotter, Aregai, Carlbom, Moussa, Essén, 2005). Forskarna menar att medier förmedlar en övertygelse om att ingreppet är en upprätthållen praktik hos de migranter som befinner sig i landet, detta ifrågasätts eftersom det när studien gjordes inte fanns några bekräftade olagliga fall. I nämnda studie har forskarna intervjuat eritreanska och etiopiska kvinnor och män i Sverige under åren 2003–2004. Under intervjuerna framgick det att många av intervjupersonerna ansåg att medierna gav en

² Peer reviewed innebär att artiklarna har granskats av experter inom det område artiklarna berör innan de blivit publicerade.

missvisande bild av könsstympling, de upplevde inte att de kunde identifiera sig med de beskrivningar som förmedlades i tv och tidningar (Johnsdotter et al., 2005).

En etiopisk kvinna svarade såhär på frågan ”Vad tänker du på när du ser tv-program om omskärelse?”:

Vi är åttio olika grupper som lever i Etiopien. Men [man får] bilden av att det gäller [alla grupper i] hela Etiopien. På det sättet det känns jobbigt och tjatigt. ”Jaha, det här är landet där de gör så..”. Vi är lika många i Etiopien som befolkningen i hela Nordeuropa. Men i tv, dom bara klumpar ihop etiopier. Till och med hela Afrika... som om vi har en enda hals. Man får alltså ont i magen i vissa fall. Det är bra att det kommer fram, som omskärelse, så att man kan hitta en lösning, det är bra. Men det kan inte vara nödvändigt att klumpa ihop alla... (Johnsdotter et al, 2005, s. 87)

Vissa av deltagarna såg det som positivt att frågan lyftes. Det visade sig också att många gånger då de diskuterade frågan med andra var just efter att de sett reportage om det i tidningar och på tv. Men många deltagare tyckte att mediernas framställning var kränkande och upplevdes som svartmålande (Johnsdotter et al, 2005).

Tillsammans med några andra forskare bedrev Sara Johnsdotter år 2000 en studie där de genom intervjuer undersökte hur somalier beskrev traditionen av könsstympling och sin syn på den. De hade svårigheter att finna förespråkare för traditionen men hos många av dem de pratade med fanns en övertygelse om att det fanns somalier i Sverige som upprätthöll traditionen. Dock kände de inte själva någon om hade gjort det eller planerade att göra det. Denna övertygelse berodde på att medierna hade rapporterat om att det pågick (Johnsdotter, 2010).

I *Goda Sanningar* (2010) diskuterar Sara Johnsdotter kring den offentliga diskursen och den dominerande bilden av att könsstympling är en upprätthållen sedvänja i Sverige. Hon menar att journalister, politiker, experter, aktivister och offentliga instanser vinner på att upprätthålla föreställningen om att könsstympling pågår i stor skala och i lönsamhet eftersom de inte har något att förlora på det.

Denna framställning kan upprätthållas år efter år av massmedia av ett enkelt skäl: det finns inget sätt att motbevisa dessa påståenden. Aktiviteterna som beskrivs sägs ju vara dolda – hur skulle någon kunna visa att de inte förekommer? Det är med andra ord riskfritt att påstå detta om och om igen, utan att behöva styrka med konkreta exempel. (Johnsdotter, 2010, s. 191)

Skulle de istället ifrågasätta bilden av könsstympling som en upprätthållen sedvänja i Sverige skulle de riskera att framstå som omoraliska och okänsliga. Johnsdotter (2010) menar att det skulle vara ett politiskt självmord om exempelvis en politiker skulle gå ut med tesen att kvinnlig könsstympling inom svenska invandrargrupper verkar vara på en kraftig tillbakagång. Detta på grund av att politiker som vill göra anspråk på att ta kvinnofrågor på allvar tydligt måste ta avstånd från traditionen för att visa prov på sin moral. Johnsdotter (2010) har granskat det offentliga samtalet om könsstympling och funnit att det är mycket tydligt vilken inställning en moraliskt god person bör inta. ”Den som väljer att inte ansluta sig till den ”goda” offentliga sanningen om hur det står till med könsstymplingen i Sverige gör sig omöjlig som expert i många sammanhang” (Johnsdotter, 2010, s 196). Hon menar även att personer vars uttalanden inte strider mot den offentliga bilden av könsstympling i Sverige ökar sina chanser till tolkningsföreträde i frågan (ibid.).

Frågan om kvinnlig könsstympling ingår i en diskurs som är starkt präglad av moral. Johnsdotter (2010) menar att den som framhåller det fruktansvärda med könsstympling framstår som en person med god moral. En person som kritiserar överdrivna eller ogrundade påståenden riskerar istället att framstå som okänslig och empatilös.

I linje med detta resonemang framstår de alarmistiska aktörerna på den svenska arenan som goda. De lyfter fram en moraliskt viktig fråga och genom att tala om en upprätthållen sedvänja finns förhoppningen att de bidrar till att rädda flickor i riskzonen. I ett sådant perspektiv spelar det mindre roll hur många de drabbade egentligen är. (Johnsdotter, 2010, s. 190)

Hon nämner också aktivisters medverkan till upprätthållandet av bilden då hon menar att det inte spelar någon roll vad en aktivist egentligen anser om den faktiska omfattningen av problemet. Ett socialt problem måste framställas som utbrett för att kunna få medel till förebyggande projekt (ibid.).

Johnsdotter (2010) anar att en av drivkrafterna bakom den dominerande bilden är att det finns en övertygelse hos befolkningen om att kultur är en kraft som styr människors handlingar.

Detta fenomen tros vara speciellt aktuellt för immigranter: just för att de lever i en kulturellt främmande omgivning förväntas de söka och uppvärdera sina ”rötter” och

stärka traditioner i ett försök att upprätthålla en specifik etnisk identitet. (Johnsdotter, 2010, s. 189)

Detta tillbakavisar Johnsdotter eftersom hon anser att denna syn i hög grad utelämnar processer av kulturell förändring.

Svensk medieforskning kring etnicitet

Ylva Brune (2006) har under våren 2005, som hon väljer att kalla det, gjort en temperaturmätning på tillståndet i tre stora svenska tidningar vad gäller former och uttryck för diskriminering och rasism samt former och uttryck för inkludering och antirasism. Ett syfte med analysen var att undersöka om, när och hur medierna arbetar med att sätta upp gränser mellan ”oss” och ”dem”. Brune syftar då på den tänkta läsargemenskapen och människor och grupper som benämns ’asylsökande’, ’flyktingar’ eller ’invandrare’.

Då hon talar om förekomsten av ”vi och dem” menar hon att det inte alltid representerar ”de andra” på ett negativt sätt.

Texter där skillnader står i fokus och där ’vi’ beskriver eller åtgärdar ’dem’ behöver inte representera ’dem’ på något negativt sätt. Skillnaderna kan vara till ’deras’ fördel eller framstå som en exotisk krydda i skildringen. ’Våra’ analyser och åtgärder kan genomsyras av välvilja och empati. Enskilda texter som arbetar med dessa former av andrafiering framstår ofta inte som främlingsskapande. Men som permanenta inslag i nyhetsdiskursen över invandrare och flyktingar ger de likväl ifrån sig viktiga budskap. De bidrar till att skapa kategorierna ’invandrare’ och ’flyktingar’ som annorlunda och eventuellt bristfälliga. (Brune, 2006, s. 91)

Brune (2006) använder sig även av begreppet ”andrafiering” som har samma innebörd som ”vi och dem”, även detta begrepp pekar på något som är annorlunda jämfört med läsargemenskapen.

Brune menar att det förekommer en kraftfull och upprepande typ av andrafiering av framför allt muslimer i medierna. Muslimer ses som ”de andra” och får bära egenskaper som är oönskade i den egna kulturen. Andrafiering innebär också att medierna formulerar ”de egenskaper, handlingar eller problem som ’vi’ tillskriver ’dem’ är främmande eller oönskade i vår egen självbild eller framstår som ett hot mot ’oss’ och ’vår’ identitet” (ibid, s. 91).

Vidare menar Brune (2006) att journalistik arbetar med tekniker som skapar mytiska förståelseformer.

Nutida nyhetstexter påstår inte att mörka män är farliga för nordiska kvinnor; men de kan foga samman tecken som skapar associationer i den riktningen. Bilder och texter kan knyta an till en kulturkunskap, ett självklart vetande som 'vi' bara har efter att ha skolats in i en viss nationell ideologi vid en viss tidpunkt. (Brune, 2006, s. 94)

Stereotypisering är också något som nyhetsmedier använder sig av, Brune menar att nyhetsmedierna gjort "invandrare" till en speciell kategori människor. Denna kategori har etablerats genom bland annat stereotypisering då bestämda roller gång på gång tilldelas dem som ses som 'invandrarkillar', 'män från Mellanöstern', 'invandrartjejer' och 'invandrarkvinnor'. Genom detta upprätthålls skillnader mellan kulturer. "Föreställda skillnader mellan kulturer översätts till egenskaper hos individer och individen ses som representant för en grupp, en kultur eller ett geografiskt ursprung" (Brune, 2006, s. 95). Vidare menar Brune att:

Dels innebär nyhetslogikens tillämpning på frågor som berör "invandrare", att människor som invandrat framträder i samband med problem och avvikelser, och som exempel på eller som undantag från generella problem, som definieras av medierna i samarbete med myndigheter, politiker och experter. (ibid, s. 348).

Brune (2015) menar också att en viktig del av nyhetsrapporteringen om invandrarfrågor utgår från samhällsinstitutioner. Hon anser att myndigheten, forskaren eller den politiska enheten framträder som den aktiva parten i rapporteringen och är den som definierar och åtgärdar olika typer av problem.

I sin undersökning från 2005 har Brune under den utvalda studieperioden funnit en tydlig underrepresentation av icke infödda svenskar samt av barn till icke svenskfödda föräldrar i de tre tidningarna, utom på sportsidorna vissa dagar. I Dagens Nyheter fann hon 33 artiklar som berörde invandrare eller flyktingar, 42 procent av dem handlade om "deras" brott, i Sydsvenskan var siffran 49 procent och i Aftonbladet 40 procent. Dock fann hon i det lokala nyhetsmaterialet en tämligen stor andel artiklar där invånare med utländsk bakgrund medverkande som vanliga medborgare i tidningen. I Aftonbladet återfinns under studieperioden en stor del 'lätta' och 'mjuka' nyheter där man kan läsa "att Ludmila längtar hem till Sverige och att Blossom Tainton cyklar utan hjälm och reportage om sjukdom och död, där personer med utländsk bakgrund framträder som experter på sin situation" (Brune, 2006, s. 102).

Brune menar att de som anses vara medias vanligaste stereotyper är väl representerade i studiens undersökningsmaterial, framför allt i brottsrapporteringen. Hon menar att det delvis handlar om en rutinmässig diskriminering i nyhetsvärderingen där vanliga brott får nyhetsvärde på grund av att de kan knytas till stereotyper om ”de andra”. Ett annat diskriminerande drag i brottsbevakningen är att de misstänka eller dömdas nationella eller etniska ursprung uppges. Vad gäller inhemska brottslingar nämns i allmänhet bostadsorten.

I materialet har hon dock funnit förändringstendenser:

En strävan att inkludera personer av annan bakgrund än den gamla vanliga medelklassiga och svenskfödda märks tydligt i mjuka genrer som tar upp kultur-, nöjes- och konsumentfrågor. Denna strävan kan delvis ses som uttryck för en allmän tendens i senmodern journalistik, att komma bort från myndighetsberoendet och sätta den ’vanliga människan’ i förgrunden. Men sannolikt handlar det också om en medveten redaktionell ansträngning att inte stigmatisera människor som har invandrat. (Brune, 2006, s. 119).

Internationell forskning om kvinnlig könsstypning i medier

Wade (2011) har undersökt amerikansk nyhetsbevakning gällande kvinnlig könsstypning under åren 1985–2004. Utifrån de 15 amerikanska nyhetstidningar med högst täckning i landet valde hon ut sju stycken för analys. Hon fann två kritiska diskursiva tidpunkter som hon valde att fokusera sin analys på. Ena var år 1992 då diskursen inleddes och den andra var diskursens topp år 1996. Wade (2011) menar på att sådana kritiska tidpunkter för en diskurs formar uppfattningar och lämnar en bestående prägel på befolkningens förståelse för ämnet. Studier av sådana tidpunkter kan hjälpa oss att se hur och varför frågorna konstrueras på det sätt de gör.

Wade (2011) förklarar att amerikanernas introduktion till frågan om könsstypning kom tack vare Alice Walker och hennes roman *Possessing the Secret of Joy* (1992) som recenserades flitigt i amerikanska medier. Walker använde sig av fyra olika ramar då hon behandlade ämnet, nämligen kulturell tradition, kvinnoförtryck och psykisk och fysisk skada. Walker ansåg att ingreppet var kulturspecifikt men även en manifestation av världspatriarkatet. Författaren uppmanade sina läsare att känna feministisk vrede mot de samhällen som upprätthöll traditionen med kvinnlig könsstypning, men hon riktade även vrede mot patriarkatet i allmänhet, specifikt det amerikanska patriarkatet.

Dock vidarebefordrade inte recensenterna Walkers syn på det amerikanska patriarkatet som

medbrottsling till upprätthållandet av traditionen, istället valde de att rama in ämnet som kulturell tradition. Könstymningsfrågan kom upp på dagordningen men journalisterna omformade Walkers ramverk för att inte läsarna skulle ifrågasätta den amerikanska kulturen.

Wade (2011) menar att journalisterna då frångick den norm som säger att de ska avstå från aktiv inramning då de omformade ämnet till något som gjorde upprördheten okomplicerad för amerikaner. De introducerade istället ämnet inom ramen för kränkning av mänskliga rättigheter för att ytterligare befästa idén om att konflikten är mellan de samhällen som respekterar mänskliga rättigheter och de samhällen som inte gör det.

Under den andra tidpunkten som analyserades fann Wade (2011) en händelse som visade på att journalister kan agera som aktivister. En afrikansk flicka från Togo flydde vid 17-års ålder till USA för att undvika tvångsgifte och könstymning, i väntan på asyl sattes hon i fängelse i 16 månader. Kolumnisten Judy Mann skrev om flickans rättsfall och tog hjälp av aktivistorganisationen Equality Now för att uppmärksamma fallet. Fler kolumnister sympatiserade med flickan och började skriva om fallet. Det var dock inte kolumnerna som ledde till en eskalering av mediabevakning av fallet utan en nyhetsartikel om hennes situation ledde till intensiv press, folkstorm och till slut beviljad asyl för flickan.

Den här tidpunkten för diskursen visade på att reportrar i hög grad kan agera som aktivister under förhållanden med konsensus. När en enighet om anti-könstymning var hegemonisk kunde journalister mobilisera och engagera sig i opinionsbildning. I fallet med flickan från Togo samarbetade reportrar med flickans advokater och anti-könstymningsaktivister, tillsammans skrev de övertygande och sympatiserande berättelser. Utan konsensus skulle journalisternas opinionsbildning ses som opassande.

Utifrån sin analys kunde Wade (2011) finna att även journalister på högt respekterade nyhetstidningar som förväntades vara neutrala engagerade sig i opinionsbildning.

Megan Sobel (2015) har genom kvantitativ innehållsanalys studerat hur lanseringen av millennieutvecklingsmålen³ har format tidningars nyhetsrapportering kring kvinnlig könstymning. Tidningar i länderna USA (The New York Times), Ghana (The Daily Observer), Gambia (The Ghanaian Chronicle) och Kenya (The Nation) analyserades, Sobel

³ FN:s Millennieutvecklingsmål som bestod av åtta målsättningar, bl.a. att främja jämställdhet och kvinnors egenmakt.

valde ut länder med hög, medel och låg prevalens av könsstympning (Gambia 76%, Kenya 27%, Ghana 4% och USA räknas som ett land med väldigt låg prevalens). Syftet med studien var att undersöka hur nyhetsmedier ramat in ämnet i de fyra olika länderna och hur inramningen har format debatten om ämnet.

Sobel (2015) fann att inramningen av ämnet var relativt konsekvent före och efter lanseringen av millennieutvecklingsmålen. Dock såg hon en minskning av inramningar kring mänskliga rättigheter efter lanseringen, vilket hon fann ironiskt då målen var avsedda att främja respekten för mänskliga rättigheter vilket borde ha lett till en ökning av sådana inramningar. Alla fyra tidningar framställde i hög grad kulturella faktorer som orsaker till sedvanan, men det var endast den kenyanska tidningen som tydligt placerade skulden på olika faktorer vilket främst var kulturella orsaker. Amerikanska New York Times lade skulden på individen som utförde ingreppet mer än vad någon av de andra tidningarna gjorde. Sobel (2015) menar att detta kan vara en indikation på bristande förståelse för frågans komplexitet. Dessutom föreslog New York Times politiska förändringar som åtgärder mer än någon av de andra tidningarna, de afrikanska tidningarnas förslag var främst att öka medvetenheten om farorna och att hantera problemet på lokal nivå. New York Times förslag kan tyda på en västerländsk syn som förenklar lösningen på problemet.

I de utvalda tidningarna i Gambia och Ghana nämndes orsaker till ingreppet i endast ungefär hälften av artiklarna, detta anser Sobel vara problematiskt då det inte presenterar något sammanhang som gör att läsarna kan identifiera krafterna som skapar problemet (Sobel, 2015).

Teori

I detta avsnitt presenterar jag ett antal olika teorier som jag tagit hjälp av i min studie. Det är främst diskursteorin som legat till grund i studien men även dagordningsteorin och gestaltningsteorin har använts vid analys av resultaten.

Diskursteori

I diskursanalys är teori och metod sammanlänkade, i det här avsnittet kommer jag att diskutera teorin. Under avsnittet ”metod” går jag djupare in på hur jag använt mig av teorin som metod.

Enligt Winther Jørgensen & Phillips (2000) är diskurs en social praktik som formar den sociala världen men även ett bestämt sätt att tolka världen, eller delar av den. De förklarar att vi med hjälp av språket skapar representationer av verkligheten. Dessa representationer är aldrig enbart speglingar av den redan existerande verkligheten, de hjälper till att skapa den. ”Det betyder inte att verkligheten inte finns; betydelser och representationer är nog så verkliga. Den fysiska världen finns också, men den får bara betydelse genom diskurs” (Winter-Jørgensen & Phillips, 2000, s. 15).

Sociallingvistiken utvecklade definitionen av diskurs som något som sker och produceras när två eller fler människor kommunicerar med varandra genom tal eller skrift. ”Språket skapar relationer mellan människor och avgränsade sfärer i samhället” (Berglez, 2010, s. 271).

Berglez (2010) menar att texter är inbäddade i olika situationer, institutioner och ’osynliga’ strukturer i samhället. En djupare förståelse för en text kan endast uppnås genom att finna de undanträngda och mindre synliga aspekterna av den. På så sätt kan forskaren ta reda på vad i samhället texten är en del av eller vad den försöker motverka. Texterna inverkar på samhället på olika sätt (Berglez, 2010).

Vidare anser Berglez (2010) att det finns en ömsesidighet mellan nyhetsmedier och det omgivande samhället:

Nyhetskonsumtion är en vardaglig rutin som oftast inte utmynnar i ett ifrågasättande av det man läser eller hör: i brist på intresse och tid ’köper’ vi ofta, medvetet eller omedvetet, det som rapporteras av medierna som objektiva fakta... Och om jag som mediekonsument okritiskt anammar informationen finns det risk för att jag själv blir ’budbärare’ av densamma. (Berglez, 2010, s. 269)

Ideologibegreppet kan ses som den teoretiska grunden för den kritiska diskursanalysen, vilken är den metod jag använder mig av i min studie. ”Ideologi handlar om makt och om olika gruppers vilja och strävan att nå ut och påverka så många som möjligt: att få andra att ställa sig till den aktuella ideologin så att den blir dominerande i samhället” (Berglez, 2010, s. 268). Berglez (2010) menar att alla samhällsliga förhållande är kulturella produkter som orsakats och skapats av människor. Dessa förhållanden går att förändra men när en kulturell företeelse existerat under en längre tid kan det resultera i att det blir en del av vardagsspråket och medierna, när det gått så långt kan företeelsen framstå som något oföränderligt. Berglez menar därför att om tidningar ständigt skriver om samhällets orättvisor som något som inte

går att förändra så blir det till slut den allmänna uppfattningen. Att det kan gömma sig underliggande maktintressen i texterna går läsarna förbi. Genom att analysera nyheters ideologi kan man finna mediernas och journalistikens upprätthållande av särskilda verklighetsuppfattningar, traditioner och värderingar. Dessa analyser måste nödvändigtvis inte handla om sanna kontra falska verklighetsrepresentationer utan snarare om att ta reda på vilket verklighetsperspektiv som är det dominerande (Berglez, 2010).

Dagordningsteorin

Dagordningsteorin är en av de mest undersökta teorierna någonsin inom områdena masskommunikation och medieeffekter (McCombs, 2004). Hundratals studier har genomförts i olika länder och dessa har resulterat i ett omfattande empiriskt stöd för mediers dagordningsmakt (Shehata, 2012).

År 1968 gjorde Maxwell McCombs och Donald Shaw den så kallade ”Chapel Hill-studien” som sägs vara upphovet till dagordningsteorin. De valde att studera osäkra väljare inför det amerikanska presidentvalet och med hjälp av innehållsanalys av de medier som dessa osäkra väljare använde sig av kunde de fastställa vilka sakfrågor som dominerade nyhetsrapporteringen. Anledningen till att de valde osäkra väljare berodde på ett antagande om att dessa personer var mer öppna för mediernas påverkan eftersom urvalet bestod av invånare som var intresserade av valet men som ännu inte bestämt sig för hur de skulle rösta (McCombs, 2004). Mediedagordningen som de funnit genom innehållsanalysen jämfördes sedan med medborgarnas dagordning, vilken fastställdes genom opinionsundersökningar där ett urval personer fick besvara frågan ”Vilket är det viktigaste problem som vårt land står inför idag?”. De två forskarna såg ett starkt samband mellan mediernas prioriterade frågor och de frågor som medborgarna tyckte var viktiga (Shehata, 2012).

Dagordningsteorin handlar om mediers förmåga att påverka vilka frågor som människor anser vara viktiga. ”När det gäller nästan alla frågor på den allmänna dagordningen handskas medborgarna med en andrahandsverklighet, en verklighet som struktureras av journalisters rapporter om dessa händelser och situationer” (McCombs, 2004, s. 23). McCombs menar att nyhetsmediernas dagordning i stor utsträckning även blir allmänhetens dagordning.

Vidare menar McCombs (2004) att mediernas inflytande på dagordningen ofta är en oavsiktlig konsekvens av kravet på att endast fokusera på ett fåtal ämnen i nyheterna varje dag. Nyhetsankare i tv har begränsad tid i rutan och dagstidningarna med alla sina sidor kan

bara göra utrymme för en bråkdel av alla nyheter som de får in under en dag. Oavsett medium ger den snäva fokuseringen på ett antal frågor ett starkt budskap om vilka frågor som är viktigast för stunden (McCombs, 2004).

Medierna kan inte tala för publiken vad de ska tycka och tänka men de kan tala om vad de ska tänka på. McCombs (2004) talar om att medier ger oss ledtrådar om vilka ämnen som är viktiga. I tidningar kan det exempelvis vara rubrikstorlek, artikellängd och placering av artikel. Allmänheten använder sig sedan av dessa ledtrådar för att skapa sina egna dagordningar för sina tankar och diskussioner. McCombs (2004) framhåller att det även finns andra faktorer som formar en persons attityder. Hur en person upplever en viss fråga grundar sig också i personliga erfarenheter, den allmänna kulturen eller personens exponering av massmedier.

McCombs (2004) säger också att dagordningseffekter är mer än resultatet av hur tillgänglig en fråga är för allmänheten. Även medborgarnas orienteringsbehov spelar in.

Människor som har ett stort personligt behov av orientering inom ett särskilt ämnesområde är mer mottagliga för mediernas dagordningseffekter än människor med ett litet behov av orientering. Enligt teorin avgörs en persons orienteringsbehov av två faktorer på individnivå: dels ämnesområdets upplevda relevans, dels den upplevda osäkerheten kring den egna ståndpunkten i ämnet. (Shehata, 2012, s. 331)

Inom dagordningsteorin finns det konkreta och abstrakta sakfrågor. Konkreta frågor innebär sådant som människor i regel har en egen direkt erfarenhet av och kan se i det vardagliga livet såsom exempelvis inflation, skatter och arbetslöshet. Med egna erfarenheter har människor fler informationskällor än massmedierna att förhålla sig till och kan därför forma sina uppfattningar om samhällsfrågor utifrån andra faktorer. Abstrakta frågor i sin tur innebär frågor som är svåra för vanliga medborgare att erfara eller observera, till exempel miljöförstöring, statsskuld och utrikespolitik. McCombs (2004) menar att människor oftast stöter på dessa frågor i nyheterna och inte direkt i vardagen. Ofta blir massmedierna den huvudsakliga källan till information vid abstrakta frågor och då ökar utrymmet för mediepåverkan (McCombs, 2004, Shehata, 2012).

Framing / gestaltningsteorin

Strömbäck (2000) ger exemplet om ett glas med vatten som täcker ungefär halva glaset, glaset

kan då beskrivas som halvfyllt eller halvtomt. Båda uttrycken är lika sanna, men om man ser glaset som halvtomt så leder det till slutsatsen att det borde fyllas på. Om man å andra sidan ser glaset som halvfyllt så finns ännu inget behov av påfyllning. ”Samma verklighet kan således beskrivas på olika sätt, som är lika sanna, men som leder tankarna i skilda riktningar. Detta är vad framing handlar om” (Strömbäck, 2000, s. 216). På svenska översätts framing till inramning, Strömbäck menar att man även skulle kunna översätta det till ”gestaltningsteorin”. Fokus ligger på hur medierna gestaltar olika problem eller beskrivningar av verkligheten och även hur gestaltningarna inverkar på medborgare och mediekonsumenter i deras gestaltningar. ”I själva beskrivandet, väljs vissa aspekter och fakta, det vill säga attribut, bort, medan andra framhålls. Varje beskrivning av någonting kan därför ses som en gestaltning av det beskrivningen handlar om” (ibid. s. 216). Varje gestaltning är en tolkning.

Enligt Strömbäck har gestaltningar fyra egenskaper:

- Den första egenskapen är att gestaltningarna definierar problemen.
 - Den andra egenskapen är att de ger vägledningar om vad som ska ses som det gestaltade problemets orsak.
 - Den tredje egenskapen är att de med nödvändighet uttrycker värderingar eller, med Robert Entmans ord, moraliska omdömen.
 - Den fjärde och sista egenskapen är att de ger en bild av möjliga lösningar.
- (ibid. s. 217)

Vidare talar Strömbäck (2000) om att paralleller kan dras med teorier om människors kognitiva scheman. Med det menar han att varje människa har en mängd kognitiva scheman som styr och påverkar vilken information som tas emot och hur människor tolkar situationer. I det här fallet betyder schema ”översiktlig bild av något”. Dessa interagerar med de gestaltningar eller inramningar som medier gör.

Om och när mediegestaltningar existerar och har effekter, så sker det genom att vissa specifika kognitiva scheman hos människor aktiveras. ... Mediernas eventuella gestaltningsmakt kan beskrivas som makten att via gestaltningar påverka vilka kognitiva scheman som aktiveras och därmed hur nyheterna eller verklighetsbeskrivningarna tolkas. (Strömbäck, 2000, s. 218)

Metod

I min studie kring hur svenska tidningsmedier framställer könsstympling har jag använt mig av kritisk diskursanalys som metod. Som jag nämnde i förra avsnittet kan diskursanalys användas som både teori och metod. I detta avsnitt kommer jag att presentera hur jag kommer att använda mig av metoden.

Kritisk diskursanalys

Diskursanalys är ett givet tillvägagångssätt för att undersöka hur svenska tidningsmedier förmedlar problematiken med kvinnlig könsstympling. Det är viktigt att utforska ur vems perspektiv verkligheten återges. Winter-Jørgensen & Phillips (2000) menar att forskarens roll vid diskursanalys är att granska det som skrivits om ett visst ämne i medierna för att undersöka vilka mönster som finns i utsagorna och vilka sociala konsekvenser som olika diskursiva skildringar av verkligheten kan få.

Kritisk diskursanalys är en användbar metod då nyhetsdiskurs ska analyseras menar Berglez (2010) eftersom man med hjälp av den kan urskilja övergripande samhällsidéer och dess dolda agendor, värderingar och intressen. Dock bygger kritisk diskursanalys på en intressant paradox då forskaren måste ställa sig utanför den kultur som denne befinner sig i och se på nyhetsdiskursen med ett kritiskt distanserat perspektiv. Samtidigt ska forskaren försöka utnyttja att denne själv är en del av det samhälle och den sociokultur som diskursen produceras i. Winter-Jørgensen & Phillips (2000) är inne på samma spår då de trycker på att forskaren måste försöka att ställa sig främmande inför materialet och sätta en parentes runt sig själv och sin egen kunskap så att de egna värderingarna inte överskuggar analysen.

Mina förkunskaper om ämnet är inte särskilt omfattande och detta ser jag som gynnsamt för min förmåga att ställa mig främmande till diskursen.

Angreppssätt

Det finns olika angreppssätt inom diskursanalys, jag har valt att luta mig mot den kritiska diskursanalysen. Ett av de stora namnen inom kritisk diskursanalys är Norman Fairclough. Fairclough har skapat en tredimensionell modell för kritisk diskursanalys, han menar att varje fall av språkbruk är en kommunikativ händelse som består av tre dimensioner: en text, en

diskursiv praktik och en social praktik. Modellen går ut på att undersöka textens egenskaper, de produktions- och konsumtionsprocesser som är förbundna med texten (den diskursiva praktiken) och den bredare sociala praktiken som den kommunikativa händelsen är en del av (Winther-Jørgensen & Phillips, 2000). Själva textanalysen koncentreras till att undersöka textens formella drag som konstruerar diskurser och genrer lingvistiskt. Genre innebär det språkbruk som är förbundet med och utgör en del av en bestämd social praktik, exempelvis nyhetsgenre eller reklamgenre. När diskursiv praktik undersöks koncentreras analysen till hur textförfattare bygger på redan existerande diskurser och genrer för att skapa en text, dessutom anser Fairclough att det även är av intresse att undersöka hur den konsumeras. Relationen mellan texten och den sociala praktiken förmedlas av den diskursiva praktiken, det är endast genom diskursiv praktik som texter formar och formas av social praktik (Winther-Jørgensen & Phillips, 2000). Det övergripande syftet med kritisk diskursanalys är främst att utforska relationerna mellan diskurs och sociala strukturer (Bergström & Boréus, 2012). Winther & Jørgensen (2000) menar att varje kommunikativ händelse fungerar som en form av social praktik eftersom att den reproducerar eller ifrågasätter diskursordningen. Diskursordningen innebär alla de genrer och diskurser som används inom ett socialt område.

Bruket av diskurser och genrer som resurser i kommunikationen styrs av diskursordningen, eftersom diskursordningen utgör de resurser (diskurser och genrer) som står till förfogande. Detta lägger restriktioner på vad man kan säga. Men samtidigt har språkbrukare också möjlighet att förändra diskursordningen om de utnyttjar diskurser och genrer på nya sätt eller diskurser och genrer från andra diskursordningar (Winther-Jørgensen, 2000, s. 76).

Ett begrepp som Fairclough talar om är intertextualitet, vilket innebär förhållandet i att kommunikativa texter bygger på tidigare händelser och utsagor. ”En text kan ses som en del av en intertextuell kedja: en serie texttyper som binds samman i en kedja genom att varje text införlivar element från en annan text eller andra texter” (Winther-Jørgensen & Phillips, 2000, s. 77). Fairclough ser intertextualitet som uttryck för både stabilitet och instabilitet, kontinuitet och förändring. Om redan existerande diskurser utnyttjas på nya sätt skapas förändring, dock begränsas möjligheterna till förändring av maktrelationer eftersom de bland annat sätter gränser för olika aktörers tillträde till olika diskurser (Winther-Jørgensen, 2000).

Dock påtalar Winther-Jørgensen & Phillips (2000) att det kan vara svårt att avgränsa en diskurs och avgöra var en diskurs upphör. Går man väldigt nära in och granskar en diskurs

kan den upplösas till ett större antal av små diskurser. Winther-Jørgensen & Phillips (2000) råder till att i högre grad se en diskurs som ett analytiskt begrepp, ”en storhet som forskare lägger över verkligheten för att skapa en ram för sin undersökning”. Avgränsningen ska göras i förhållande till forskningens syfte.

I min studie kommer jag att behandla mötet mellan den journalistiska diskursen, nyhetsdiskursen och de diskurser och perspektiv som är förknippade med kvinnlig könsstympling. Exempelvis det radikalfeministiska perspektivet, den dominerande globala FGM-diskursen och den vetenskapliga synen där många forskare är kritiska mot den dominerande diskursen kring ämnet eftersom de anser att många av de påståenden som uttrycks inom den saknar vetenskaplig grund.

I min analys av tidningsartiklarna har jag utgått från Faircloughs definition av diskursanalys och använt mig av hans idé om den tredimensionella modellen.

Jag har i varierande utsträckning granskat alla tre delar. I den textanalytiska delen har språkbruket granskats för att finna både synliga och underförstådda budskap, bland annat genom att granskning av vilken typ av modalitet som används i artiklarna. Modalitet innebär kortfattat hur användning av olika ord påverkar läsares uppfattning av sanningshalten eller säkerheten i ett påstående. I Winther-Jørgensen & Phillips (2000) ges exemplet ”åderförkalkning angriper artärerna i nästan hela kroppen”, en mening där en bestämd kunskap framställs som sann och obestridlig. Meningen ”åderförkalkning kan angripa artärerna i nästan hela kroppen” uttrycker istället en mindre grad av säkerhet. Enligt Fairclough används olika former av modalitet inom olika diskurser. Massmedier lägger ofta fram tolkningar som om de vore fakta. Detta gör de bland annat genom att använda objektiva modaliteter istället för subjektiva (Winther-Jørgensen & Phillips, 2000).

Den diskursiva praktiken har undersökts genom jämförelse av olika artiklar för att se om det går att finna intertextualitet. Dock kommer jag inte att gå närmare in på konsumtionsprocessen då studiens huvudfokus är riktat mot att granska vad som förmedlas om ämnet, och hur det förmedlas. Studier av konsumtionsprocessen i just detta ämne är något som kan utvecklas i vidare forskning.

Material och urval

Jag har valt att undersöka hur ämnet framställs i tidningsmedier, anledningen till valet av just denna typ av medium beror på att den traditionella pressen når ut till den stora massan.

Jag använde mig av fulltextdatabasen Retriever för att hitta artiklar till min studie. Jag använde sökorden 'könsstymning' och 'kvinnlig omskärelse' i sökandet efter material. För att få så aktuella forskningsresultat som möjligt valde jag att använda mig av artiklar som publicerats mellan 30 november 2014 – 30 november 2016. Utifrån de tidningar med flest träffar valde jag ut fem av dem med högst räckvidd (ORVESTO Konsument 2016:2), vilket var Svenska Dagbladet, Dagens Nyheter, Aftonbladet, Expressen och Göteborgs-Posten. Materialet består av både opinionsbildande artiklar från debattsidorna och vanliga nyhetsartiklar.

Jag fann totalt 133 artiklar. Jag gjorde sedan ytterligare ett urval genom att välja ut de artiklar som i huvudsak eller till stor del handlade om kvinnlig könsstymning. Det vill säga att artiklar där begreppet endast nämndes flyktigt (t.ex. i artiklar där hederskultur diskuterades generellt eller där könsstymning var ett av många ämnen som nämndes i politiska sammanhang) valdes bort. Totalt analyserades 43 artiklar i studien.

Resultat & analys

Utifrån det utvalda material som jag gått igenom har jag funnit ett antal framträdande mönster som jag sorterat upp i olika teman. Dessa teman kommer att presenteras och analyseras under egna rubriker där jag kommer att redogöra för hur förekomsten av dem ser ut.

Vilka får uttala sig?

I det analyserade materialet har jag funnit att fördelningen mellan de som får uttala sig om ämnet inte är helt jämn mellan kvinnor som har erfarenhet av och/eller blivit utsatta för ingreppet och sakkunniga, sjuk- och hälsovårdspersonal, myndighetspersoner samt representanter från andra samhällsinstitutioner. De senare står för lite mer än hälften av uttalandena om sedvänjan.

I lite mer än en fjärdedel av artiklar figurerar kvinnor med egna erfarenheter av ingreppet. I vissa fall har de sakkunniga även egna erfarenheter av ingreppet som de delar med sig av. Majoriteten av dem är kvinnor som är bosatta i Sverige, bara ett fåtal av dem är bosatta i andra länder och då är det kvinnor från endast afrikanska länder såsom Egypten och Senegal. I ungefär hälften av de artiklar där kvinnor fått berätta om sina erfarenheter av sedvänjan har artikeln i huvudsak handlat om kvinnorna och deras historier. I de artiklarna har kvinnorna bland annat beskrivit de minnen de har av själva ingreppet. De berättar även om de fysiska och psykiska konsekvenser som ingreppet orsakat och sina känslor kring sedvänjan då och nu.

- Jag ville bli könsstympad, jag sa det till min mamma, jag ville vara som alla andra, säger en av dem och fortsätter:
- Det gjorde mycket ont, men jag var glad för nu kunde ingen säga något dumt till mig. Nu när jag vet mer ångrar jag mig!
- Somalisk flicka (Ubbe, Dagens Nyheter, 2015-11-24)

Jag har räddat min dotter två gånger. Först i Somalia då slakten ville att hon skulle könsstympas samtidigt som min kusins dotter. Jag sa; "nej, hon är för liten". Jag kunde inte stoppa det själv men min man hjälpte mig. Min kusins dotter blev däremot stympad. Den lilla flickan dog. Det som skrämde mig mest var att ingen kopplade hennes död till könsstympningen, de sa bara "det var Guds vilja.

- Anissa Mohammed Hassan, sakkunnig Länsstyrelsen Östergötland (Ubbe, Dagens Nyheter, 2015-11-20)

Det var på marken i trädgården. Hon satt på en pall framför mig. Jag såg fatet där hon la de små köttbitarna i askan. Kanske la hon aska på såret. Men det minns jag inte. Jag vet inte vad mamma gjorde. Kanske ville hon inte se när hennes två barn skrek. Jag glömmer aldrig de små köttbitarna som låg i askan. Innan mina bröder kom hem sa mamma till mig och min syster "ni får inte säga ett ord" och gav oss pengar för att vi skulle vara tysta.

- Atia Mimi från Kurdistan, bor nu i Sverige (Ubbe, Dagens Nyheter, 2015-11-19)

Medan mamma tryckte ner mina ben så att läkaren kunde komma åt mitt underliv drog han fram sin kniv och skar. Jag skrek och gjorde motstånd men det hjälpte inte. Jag skrek att jag inte ville ha min fina klänning och inte heller alla presenter och pengar. Jag bara ville gå ut på gården och fortsätta att leka, berättar Entisar.

- Egyptisk kvinna vid namn Entisar al-Jazzar (Hamadé, Expressen, 2015-10-14)

Pappa ville inte att jag skulle stympas. Men till sist så kom det en kvinna och gjorde det. Äntligen! Jag fick bedövning, så det kändes ingenting. Var så glad. Men när den släppte, oj, oj, oj - jag kissade inte på tre dagar. Åt inte. Blev sjuk. När jag inte kunde hålla mig längre kom kisset som en flod. Swoosch och stygnen gick upp. Det sved som eld.

- Svensksomaliska Fadumo (Treijs, Svenska Dagbladet, 2016-10-24)

Kvinnan som utförde stympningen skar bort delar av klitoris och blygdläppar, utan bedövning. Men jag hade ändå tur, jag blev inte utsatt för den värsta sortens stympning. Min mamma motsatte sig det, eftersom hon inte ville att jag skulle få fysiska problem senare i livet. Zahra berättar att hon redan som liten blivit programmerad att tro att stympning var något fint, en investering för framtiden - annars skulle ingen vilja ha henne. Men känslan blev inte sådan efteråt. Men om det höll hon tyst.

- Svensksomalisk flicka (Erlandsson, Aftonbladet, 2015-02-12)

I stort sett alla kvinnor med egna erfarenheter som uttalar sig om sedvänjan är emot könsstympning. I en artikel där sex kvinnor bosatta i Egypten delger sina erfarenheter och åsikter i ämnet figurerar det två kvinnor som uttrycker att de anser att tjejer ska bli könsstympade. Detta sker i en diskussion mellan fyra kvinnor som är bekanta med varandra, där de andra två kvinnorna är emot könsstympning och argumenterar emot de två som är för sedvänjan.

Hennes systerdotter Rasha, 17, är på besök. Också grannarna Amal Saida Mahmoud, 26, och hennes syster Aya, 17, är där. Rasha och Aya är barndomsvänner.

- Folk tror att könsstympning är bra för kvinnans heder och kan skynda på giftermål. De tror att hon blir vuxen snabbare och att hon blir lugnare sexuellt. Det är inte sant, säger Sharbat.

- Könsstympning dödar kvinnans sexliv. Det är det jag upplyser folk om, säger hon.

Gravida Amal blir irriterad på vad Sharbat säger. Amal är könsstympad. Även hennes lillasyster Aya.

- Jag hoppas att alla flickor blir könsstympade. Det är det enda sättet för dem att bli kallare sexuellt. Hade jag inte varit könsstympad hade jag velat ha sex var femte minut, säger Amal med övertygelse i rösten.

- De som inte är könsstympade kan dra skam över familjen. Titta på min syster. Hon är 17 år gammal och hon är lugn och lämnar aldrig hemmet. Hon umgås bara med Rasha som är jämnårig med henne, säger hon.

Rasha är inte könsstympad. Det var planerat att Rasha och Aya skulle bli omskurna samtidigt. Då grep hennes moster Sharbat in och stoppade det. Nu vänder sig Sharbat mot vad Amal säger.

- Titta på Rasha, hon är lika gammal som din syster Aya. Båda två umgås hela tiden. De är barndomsvänner. Är Rasha lösaktig? Nej, det är hon inte, säger Sharbat.

- Du ser. Det stämmer inte det du säger att tjejer som inte blir stympade lever ett lösaktigt liv, säger hon.

De båda 17-åringarna Rasha och Aya sitter tysta bredvid varandra.

- Ja, det gjorde ont då. Men jag ångrar inte mig. Jag tycker att tjejer ska bli könsstympade, säger Aya.

När jag frågar henne varför, svarar hon: - För att det är så.
(Hamadé, Expressen, 2015-10-14)

Det förekommer även i hög grad uttalanden från sakkunniga från Länsstyrelsen, Socialstyrelsen och representanter och föreläsare från olika organisationer som arbetar med könsstympling och hedersrelaterat våld. I ett fåtal av artiklarna har forskare uttalat sig om ämnet och i två av artiklarna har deras uttalanden om ämnet skilt sig från majoritetens utsagor och åsikter om ämnet. Detta behandlar jag under temat "Forskningsperspektivet som diskursutmanare".

Andra som uttalat sig om ämnet är personal från polismyndigheten och sjuk- och hälsovården, däribland läkare, plastikkirurger, sjuksköterskor och en skolsköterska. I två fall då plastikkirurger uttalat sig har artiklarna handlat om rekonstruktionsoperationer av stympade underliv.

Enligt Ylva Brune (2015) förekommer det ofta att nyhetsrapportering om invandrarfrågor utgår från olika samhällsinstitutioner och att det är exempelvis myndigheter, forskare eller den politiska enheten som framträder som den aktiva parten och är de som definierar och åtgärdar olika typer av problem som rör invandrare och flyktingar. Resultaten av min studie stämmer till viss del överens med Brunnes teori då det i stor utsträckning varit representanter från olika samhällsinstitutioner som uttalat sig om sedvänjan i artiklarna och lagt fram förslag på problemåtgärder. Dock är det ingen avsevärd skillnad i antalet mellan kvinnor med egen erfarenhet och representanter från samhällsinstitutioner och organisationer som fått uttala sig i artiklarna.

Att en fjärdedel av artiklarna har gett plats åt kvinnor med erfarenhet av sedvänjan och ingreppet drar jag till Brunnes fynd i sin studie från 2005. I en av tidningarna förekom en stor del, vad Brune valt att benämna, 'lätta' och 'mjuka' nyheter, däribland reportage om sjukdom och död där personer med utländsk bakgrund framträdde som experter på sin situation. Kvinnorna som delger sina erfarenheter av ingreppet och sedvänjan framträder inte i alla fall som experter på sin situation men de kan tala om sedvänjan på ett sätt som inte experter utan erfarenhet kan. Personer som inte blivit utsatta för ingreppet kan inte tala om de känslor som upplevs under och efter att ha blivit utsatt för ingreppet.

Kvinnornas berättelser håller sig inom ramen för den dominerande globala FGM-diskursen där könsstympling enligt NCK (2011) beskrivs som ett brott mot kvinnors och flickors mänskliga rättigheter och som ett problem som måste åtgärdas. I artikeln där två kvinnor

uttrycker att de anser att sedvänjan ska upprätthållas tillbakavisas argumenten direkt av en annan kvinna som arbetar mot sedvänjan. Det avvikande synsättet, sett till majoriteten av artiklarna, nämns kortfattat i en artikel och avvisas dessutom snabbt.

Enligt Johnsdotter (2010) ingår könsstympling i en diskurs som är starkt präglad av moral. Den som framhåller det fruktansvärda med könsstympling framstår som en person med god moral. Som exempel på det tar Johnsdotter upp att politiker som vill göra anspråk på att ta kvinnofrågor på allvar måste ta ett tydligt avstånd från traditionen för att visa prov på sin moral. Detta går inte helt och hållet att applicera på tidningar och journalister men eftersom kvinnornas berättelser och andra personers uttalanden i hög grad präglas av de perspektiv där könsstympling förklaras som en fruktansvärd sedvänja går det att dra paralleller till den teorin.

Termval

Vad gäller termval är 'könsstympling' den benämning på sedvänjan som används mest frekvent i artiklarna, det begreppsvalet har förekommit i alla artiklar. I tio av artiklarna har även benämningen "omskärelse" använts. Vid de tillfällen då termen "omskärelse" använts i artiklarna har det i många fall varit i samband med att personer med koppling till länder där sedvänjan förekommer uttalat sig om sina erfarenheter och åsikter i frågan och/eller där artikeln berört fenomenet i andra länder.

I tidningen Dagens Nyheter (härefter förkortat DN) förekommer tre artiklar där de personer som delger sina erfarenheter av ingreppet och sedvänjan använder sig av begreppet 'omskärelse' i sina redogörelser medan begreppet 'könsstympling' används i de informationsrutor som finns i anslutning till texten. I andra artiklar i DN är det bland annat en svensk imam som använder begreppet "omskärelse" i ett uttalande om ämnet och en somalisk flicka använder samma begrepp då hon citeras "Jag är besviken på de gamla kärringarna som omskurit mig" (Ubbe, 2015-11-24). Dessutom används begreppet i en längre text som handlar om situationen i Senegal, där används begreppet i löpande text en gång och en gång i ett citat från en lokal imam, dock är det begreppet "könsstympling" som används mest i den artikeln.

Expressen, Göteborgs-Posten och Svenska Dagbladet har alla tre använt en TT-artikel⁴ som handlar om att Gambia stoppar kvinnlig könsstympning, i denna citeras Gambias informationsminister som använder begreppet ”omskärelse” i ett uttalande om att sedvänjan ska upphöra i landet.

Resultatet av materialet visar att majoriteten av dem som arbetar förebyggande mot sedvänjan har använt sig av begreppet ”könsstympning” när de uttalat sig i artiklarna. Detta gäller både de som jobbar med frågan i Sverige och i andra länder såsom Egypten och Kenya.

Som tidigare nämnts är de olika beteckningarna för sedvänjan laddade med olika betydelser. Användningen av termen könsstympning anses förstärka bilden av ingreppet som ett fruktansvärt ingrepp (NCK, 2011). Dessutom använder sig WHO, som är en inflytelserik representant för den globala FGM-diskursen, av termen ”könsstympning” eftersom de anser att ordet stympning betonar allvaret i handlingen. Att könsstympning är det termval som huvudsakligen används i materialet visar på att medierna upprätthåller denna bild av ingreppet i sin rapportering om ämnet. Enligt NCK (2011) håller sig den svenska debatten om könsstympning sig inom ramarna för den globala FGM-diskursen. Artiklarna i analysmaterialet pekar på att rapporteringen om ämnet fortsätter att hålla sig inom dessa ramar.

Enligt NCK (2011) anser många personer som arbetar med attitydförändringar i frågan att termvalet ’könsstympning’ är okänsligt gentemot dem som blivit utsatta för ingreppet. Dock visar resultatet att många av de sakkunniga och experter som uttalat sig om ämnet i artiklarna har använt sig av termen ”könsstympning”.

I de fall där termen ”omskärelse” har använts är det nästan uteslutande av personer med erfarenhet av ingreppet och/eller med anknytning till kulturer där sedvänjan upprätthålls. Detta antyder på en kulturell skillnad där personerna troligtvis varit präglade av en kultur där sedvänjan ses ur ett annat perspektiv än den globala FGM-diskursen och därför är inte begreppet ”könsstympning” lika rotat.

⁴ Tidningarnas Telegrambyrå (TT) som är en nyhetsbyrå som förmedlar bl.a. nyhetsartiklar till svenska medier, flera olika medier kan därför publicera samma artikel (i olika format).

Beskrivs som ett övergrepp

När ingreppet beskrivs är ordet ”övergrepp” återkommande. Detta ord används av både kvinnor med erfarenhet av ingreppet, sakkunniga och när artikelförfattare beskriver ingreppet. I tolv av artiklarna har ordet ”övergrepp” använts. Andra återkommande ord som förekommer i samband med beskrivning av sedvänjan är tortyr, tystnad, tabu, lidande, smärta och död. I majoriteten av artiklarna förekommer ord med negativa konnotationer som beskriver sedvänjan och ingreppet.

Nedan följer några exempel:

Kvinnlig könsstympning är inte bara en fruktansvärd sedvänja, utan det är ett enormt övergrepp som syftar till att kontrollera kvinnans sexualitet.

– Gulan Avci, liberal kommunpolitiker (Avci, Aftonbladet 2016-08-13)

Men det är dags att vi börjar prata om det här nu. Det finns så många flickor och kvinnor i Sverige som behövt utstå könsstympning, men ingen ser dem. Att någon bestämmer sig för att kapa en annans människas kroppsdel är ett jätteallvarligt övergrepp. Många skadas för livet.

- Zahra (figurerat namn), somalisk kvinna som blivit utsatt för ingreppet (Erlandsson, Aftonbladet, 2015-02-12)

Flickor och kvinnor som är könsstympade har enligt forskning problem som infektioner, smärtsamma menstruationer, urin som stannar kvar, trauma efter övergreppet att ha blivit könsstympad med mera.

- Forskare och experter i ett debattinlägg (Göteborgs-Posten, 2016-02-20)

Jag kallar mig själv överlevare. Och även om de som könsstympats har utsatts för ett övergrepp så ska de inte ses som offer.

– Khadra Seerar, sakkunnig och har själv utsatts för ingreppet (Ubbe, DN, 2016-02-05)

Framför allt behövs det att man ändrar på attityden att det är en känslig fråga och att det handlar om sexualitet - det handlar om barn, om att skydda barn. Könsstympning är ett övergrepp på barn.

– Bayan Nasih, sakkunnig Länsstyrelsen Östergötland (Ubbe, DN, 2015-11-19)

Men enligt Fartun, är de psykiska efterräkningarna ändå allra svårast att bära. Att som barn varit med om ett övergrepp. Inte sällan utfört av någon närstående. Tilliten till vuxenvärden går i kras, vilket gör smärtan ännu svårare att bära.

– Fartun, somalisk kvinna som själv blivit utsatt för ingreppet och jobbar som assistent på en skola där hon möter många flickor som är könsstympade. (Treijs, Svenska Dagbladet, 2016-10-23)

I en stor del av artiklarna nämns också konsekvenser som ingreppet medför, detta förstärker framställningen av ingreppet som ett övergrepp. De komplikationer orsakade av könsstympning som nämns mest frekvent i artiklarna är smärta, smärtsamma och besvärliga menstruationer, infektioner och problem med att urinera. Även konsekvenser som sexuella besvär, problem vid förlossning och psykiska problem nämns men inte lika frekvent. I de artiklar där flickor och kvinnor berättar om egna erfarenheter stärker deras skildringar av själva ingreppet också synen på könsstympning som ett övergrepp. De berättar bland annat om smärtan och hur de blivit fasthållna, företeelser som är förknippade med övergrepp.

” Jag såg blodet forsa från hennes underliv. Jag stormade in i rummet och ville stoppa dem. Jag grät och skrek att de skulle släppa henne.” (Hamadé, Expressen, 2015-10-14)

” En efter en kallades flickorna in till kvinnan som utförde ritualen, skar bort delar av klitoris med ett rakblad. En kvinna höll fast henne. En annan skar.
- Det kändes som en kniv drogs genom hela kroppen. En skarp smärta utan tröst. Och sedan skulle man bara gå vidare som om ingenting hänt.” (Treijs, Svenska Dagbladet, 2016-10-31)

” När hon gjorde det, bara skrek jag. Jag skrek jättemycket men jag minns inte om det gjorde jätteont. Jag minns att de höll i mig och att hon satt där med ett rakblad.” (Ubbe, DN, 2015-11-19)

” Jag blev omskuren när jag var fem sex år. När häxan kom slipade hon rakbladet. Mamma satt bakom mig och höll i mig och häxans medhjälpare satt bredvid. Jag väntade på att de skulle säga till mig att sära på benen. Då sprang jag och klättrade upp i ett träd. Mamma sprang efter och sa "kom ner annars slår jag dig". Jag blev rädd och kom ner. Mamma tog mig i handen och vi gick tillbaka.” (Ubbe, DN, 2015-11-19)

Brott mot mänskliga rättigheter är också något som återkommande nämns i samband med könsstympning i artiklarna. I en fjärdedel av artiklarna nämns mänskliga rättigheter, ibland benämns det som barns eller kvinnors rättigheter.

Ordet övergrepp betyder enligt Nationalencyklopedin: ”lagstridig handling riktad mot enskild person utförd av någon starkare eller mäktigare allmännare kränkning av annans värdighet eller rättigheter”.

Enligt NCK (2011) beskriver den globala FGM-diskursen sedvänjan som ett brott mot mänskliga rättigheter och rätten till den kroppsliga identiteten. Denna syn är återkommande i artiklarna då det i en fjärdedel av dem förmedlas att ingreppet är ett brott mot dessa rättigheter. Ordet övergrepp innefattar en förståelse för att någon som utsätts för ett övergrepp kränks på något sätt.

Enligt NCK (2011) präglas den svenska debatten om könsstympning av den globala FGM-diskursen. Både ordet övergrepp och brott mot mänskliga rättigheter är återkommande i artiklarna vilket visar på att denna syn på sedvänjan upprätthålls i tidningarna, vilket även pekar på en fortsatt dominans av det globala FGM-perspektivet. Berglez (2010) menar att när en kulturell företeelse existerat under en längre tid kan resultatet bli att det blir en del av vardagsspråket och medierna. När medier ständigt upprepar ett visst perspektiv blir det till slut den allmänna uppfattningen. I det här fallet är synen på könsstympning som ett brott och övergrepp den dominerande verklighetsuppfattningen av problemet.

Ett annat kännetecken för den globala FGM-diskursen är ett fokus på medicinska och sexuella komplikationer av ingreppet. Resultatet av min studie visar på att beskrivning av komplikationer av ingreppet i hög grad är återkommande i materialet. Dock främst medicinska komplikationer som smärta, smärtsamma och problematiska menstruationer samt infektioner. Även dessa resultat pekar på att den globala FGM-diskursen är den rådande i tidningarna.

Kunskap och information är nyckeln

Åtgärder i frågan om könsstympning diskuteras i ett stort antal av artiklarna. Där nämns bland annat underlivskontroller, aktivt arbete och uppmärksammande av problemet samt bättre kunskap inom yrken där personalen ofta möter utsatta flickor och kvinnor.

Återkommande förslag och önskemål i frågan om åtgärder och förbättrat arbete med kvinnlig könsstympning i Sverige är mer kunskap. I många artiklar kritiserar personal som arbetar inom de yrken där man ofta träffar på flickor och kvinnor som utsatts för könsstympning, eller kommer från kulturer där det ses som en accepterad tradition, för att inte ha tillräckligt med kunskap för att kunna hjälpa dem. Detta rör bland annat personal inom sjuk- och hälsovården, socialtjänsten, migrationsverket och lärare. I många artiklar efterfrågas mer utbildning och information till dem som möter drabbade flickor och kvinnor i arbetet för att de ska kunna bemöta och hjälpa dem så bra som möjligt. I ett antal artiklar sägs ett problem vara att

personal inom olika yrken inte vågar prata om könsstympling eftersom de är rädda att trampa någon på tårna eller av rädsla för att stigmatisera en grupp.

Nedan följer några exempel från artiklarna:

”Tyvärr är det fortfarande alldeles för få som söker hjälp. En del av detta föranses av att många vuxna som träffar utsatta flickor finner ämnet känsligt, bland annat eftersom det anses stigmatisera vissa grupper.” (Nasih & Seerar, Svenska Dagbladet 2015-02-06)

”Jag har mött skol- och vårdpersonal som undviker frågan eftersom de är rädda för att göra fel, för att råka vara rasistiska eller islamofobiska.” (Ubbe, DN 2015-11-19)

”Anissa Mohammed Hassan är sakkunnig vad gäller könsstympling på Länsstyrelsen i Östergötland och hon berättar om ett kraftigt ökat inflöde av samtal till den nationella telefonlinjen för hedersrelaterat våld och förtryck. Bland annat könsstympling.
- Oftast är det vuxna som hör av sig - lärare, personal på boenden för ensamkommande som möter flickor med besvär. Det är viktigt med kunskap för att kunna agera korrekt och inte bara tro att de här flickorna är lata om de inte vill delta på idrottsundervisningen.” (Treijs, Svenska Dagbladet, 2016-10-23)

”Personal inom skola, sjukvård och socialtjänst känner sig varken tillräckligt bekväma i ämnet för att våga fråga berörda, eller är trygga med hur man går tillväga för att anmäla misstanke om att en flicka blivit/riskerar bli könsstymplad, visar en nyligen genomförd undersökning av Länsstyrelsen Östergötland. Mer kunskap om hedersrelaterat våld i allmänhet och om kvinnlig könsstympling i synnerhet skulle ge professionella bättre möjligheter att förebygga och stödja berörda och utsatta personer.” (Göteborgs-Posten 2016-02-20)

”En annan aspekt som flera av kvinnorna beskriver är att de har blivit ignorerade eller bemötts med tystnad av vårdpersonal. Och även att de har stött på attityden att "nej, du har inget problem" när de har bätt om hjälp.” (Ubbe, DN 2016-02-05)

”Att kompetensbristen hos hälso- och sjukvården är ett problem konstaterar även Socialstyrelsen i en ny rapport. Ofta saknas faktiska kunskaper om vilka länder som könsstympling förekommer i och det kan även bli problematiskt när sjukvårdspersonal möter drabbade kvinnor.

”Det har visat sig att det finns en rädsla för att det kan uppfattas som diskriminerande att ta upp frågan om könsstympling med patienter”, säger Malin Ahrne, projektledare på Socialstyrelsen i ett pressmeddelande.” (Bengtsson, Svenska Dagbladet 2016-07-10)

En stor del av lösningen på hur arbetet med och mot könsstympning ska gå vidare tror sig många ligga i mer kunskap hos personal inom de yrken där man ofta träffar på drabbade flickor och kvinnor. Bland dem som uttalat en önskan om mer kunskap i de berörda yrkesgrupperna finns sakkunniga från olika myndigheter och organisationer, sjukvårdspersonal och forskare. I ett fåtal artiklar nämns Socialstyrelsens och Länsstyrelsen Östergötlands informationsmaterial som är riktat till personal inom de berörda yrkesgrupperna. I ett fåtal artiklar finns hänvisningar till var man hittar detta material.

I det analyserade materialet har en stor del av artiklarna där problemlösningar diskuterats berört situationen i Sverige. I artiklar där problemlösningar berörts i andra länder har kunskap och information också varit framträdande åtgärder i frågan.

I ett antal artiklar framhålls även vikten av att informera migranter om bland annat komplikationerna som ingreppet medför och att det är brottsligt i Sverige.

”Människor med tillgång till rätt information fattar kloka beslut i syfte att förbättra sitt liv.” (Holmgren, DN, 2016-01-01)

”Det förebyggande arbetet måste komma först och det finns jättemånga möjligheter, menar Bayan Nasih. Det viktigaste är att frågan integreras i ordinarie verksamhet och att professionella har kunskap och känner sig trygga med att jobba med frågan. Sedan måste kunskapen finnas i hela samhället och det är viktigt att ge information till barn, unga och deras vårdnadshavare.” (Ubbe, DN, 2015-11-26)

”Det handlar om minderåriga barn, och jag tror att det behövs informationsmaterial på hemspråk och på lättläst svenska. Då tror jag att det skulle minska och att man efter fem-tio år inte längre skulle se föräldrar som åker hem och låter stympa sina barn på sommarlovet.” (Ubbe, DN, 2015-11-24)

”Fokus måste i stället ligga på att informera anhöriga till de flickor som kan vara i riskzonen. Dels om att detta är ett brott, men dels också om hur barnens hälsa och livskvalitet kan förstöras av en könsstympning.” (DN, 2015-11-22)

”Det måste till information och upplysning för att få stopp på den här tusenåriga tortyren.” (Erlandsson, Aftonbladet, 2015-02-12)

Kunskap och information ses även som en nyckel till migranternas attitydförändring kring sedvänjan. De som ska informera migranterna är personal inom de yrken som kritiserats för att

inte ha tillräckligt med kunskap, på så sätt ses problematiken ur ytterligare ett perspektiv. För att en attitydförändring ska ske måste de som kan påverka attitydförändringen ha rätt verktyg.

Enligt Johnsdotter (2010) måste ett socialt problem framställas som utbrett för att kunna få medel till förebyggande projekt. Det analyserade materialet visar på att könsstympling framställs som ett utbrett problem i Sverige. Åtgärden kunskap och information är ett återkommande tema i materialet vilket förstärker synen på att det är svaret på problemet och att det är något som måste verkställas. Åtgärden återkommer så ofta att det kan upplevas som att det överkommuniceras, vilket jag drar till Johnsdotters (2010) teori om att ett problem måste framställas som utbrett för att få ekonomiska bidrag.

Eftersom majoritetsbefolkningen i Sverige ser könsstympling som ett främmande fenomen är det sannolikt att en stor del av läsarna accepterar att åtgärden är den viktigaste då de själva kan identifiera sig med okunskap om ämnet.

Användning av Socialstyrelsens siffror

I en stor del av artiklarna förekommer Socialstyrelsens uppskattning på förekomsten av könsstympade flickor och kvinnor i Sverige samt storleken på riskgruppen. Siffran som redovisas i Socialstyrelsens dokument är att 38 000 flickor och kvinnor i Sverige kan ha varit utsatta för någon typ av könsstympling samt att omkring 7 000 är flickor under 18 år.

Antalet flickor som befinner sig i riskpopulationen uppskattas vara 19 000 men

Socialstyrelsen förklarar:

Att 19 000 flickor utgör riskpopulationen ska inte ses som att det finns 19 000 flickor i Sverige som riskerar könsstympling. Andelen av dem som löper en faktisk risk har inte uppskattats i den här studien. Däremot redovisas en genomgång av faktorer som påverkar attityderna och därmed riskerna när det gäller för könsstympling efter migration. Flickor i riskzonen definieras som flickor under 18 år som ingår i riskpopulationen där vårdnadshavarna har en positiv attityd eller är ambivalenta till könsstympling även efter migration (Socialstyrelsen, 2015, s. 16).

Det är inga säkra siffror då de endast uppskattat antalet som kan vara könsstympade och befinna sig i riskgruppen.

Tidningarna har använt sig av olika formuleringar och siffror då de presenterat dessa siffror.

Exempelvis presenteras siffran på antalet som kan befinna sig inom riskzonen som 20 000 i vissa artiklar, alltså 1000 fler än det Socialstyrelsen redovisat i sitt dokument. Socialstyrelsen lämnas inte som källa till siffran i alla artiklar.

Nedan följer några exempel på hur formuleringar för siffran om förekomsten och riskgruppen i Sverige har sett ut:

”I Sverige finns cirka 38 000 kvinnor som är könsstympade”. (Ubbe, DN 2015-11-19)

”Det finns könsstympade mitt ibland oss här i Sverige. De är många, nästan 40 000, ändå hörs sällan deras berättelser” – Elisabeth Ubbe, skribent (Ubbe, DN 2015-11-19)

”Nu vet vi, genom Socialstyrelsens statistik, att det finns minst 38 000 könsstympade flickor och kvinnor i Sverige samt uppskattningsvis 19 000 flickor under 18 år som är i riskzonen.” – Bayan Nasih, sakkunnig i Östergötlands län (Ubbe, DN, 2015-11-26)

”I Sverige beräknas siffran vara 38 000, och 20 000 flickor anses vara i riskzonen.” - Elisabeth Ubbe, skribent (Ubbe, DN 2015-12-01)

Detta är utdrag från artiklar i DN som har publicerats i en artikelserie om könsstympning under en period på cirka två veckor. I vissa av artiklarna finns en anslutande informationsruta, i denna kan man läsa att Socialstyrelsen beräknar att siffran är 38 000. I samma informationsruta står även att ”20 000 flickor anses vara i riskzonen för att stympas”, här har det lagts till 1000 personer till Socialstyrelsens uppskattning på 19 000. Dock uttrycker ordvalen ”beräknar” och ”anses” en mindre grad av säkerhet i påståendet.

I de andra tidningarna har det sett ut såhär:

”Enligt Nina Gual bedöms ungefär 38 000 kvinnor i Sverige vara könsstympade, även om man inte vet hur många som faktiskt stympats här. Av dessa är 7 000 under 18 år gamla.” – TT (TT, Göteborgs-Posten 2016-02-23)

” Socialstyrelsens rapport från mitten av januari i år visar att närmare 38 000 flickor och kvinnor i Sverige uppskattas ha utsatts för någon form av könsstympning” – Golaleh Farhang-Azad, skribent (Farhang-Azad, Göteborgs-Posten 2015-02-07)

”Men i Sverige finns ändå sannolikt tiotusentals drabbade - kvinnor som invandrat från

länder där ingreppet är mycket vanligt. Enligt Socialstyrelsens beräkningar kan närmare 40 000 vara drabbade.” – TT-artikel som publicerats i DN och GöteborgsPosten 2015-01-04.

”Bara i Sverige har denna vidriga tradition fråntagit 38 000 flickor och kvinnor deras mänskliga rättigheter och kränkt deras integritet.” – Gulan Avci, liberal kommunpolitiker (Avci, Aftonbladet 2016-08-03)

” Det går i dag, just den här dagen, 130 miljoner kvinnor på jorden som fått sina underliv förstörda. Enligt Socialstyrelsen finns 38 000 drabbade i Sverige. Av dem är 7 000 flickor under 18 år.” Carina Bergfält, skribent (Bergfält, Aftonbladet 2015-06-11)

” Närmare 40 000 kvinnor är könsstympade i Sverige i dag - vilket motsvarar det totala antalet invånare i Hudiksvall eller Enköping - varav cirka 7 000 är flickor under 18 år.... I princip samtliga har genomgått könsstympning innan de kom till Sverige, rapporterar Socialstyrelsen.” – Erica Treijs, skribent (Treijs, Svenska Dagbladet 2016-10-23)

” Det är få studier gjorda men enligt Socialstyrelsen finns det 38 000 flickor och kvinnor i Sverige i dag som är könsstympade - av dem är drygt 7 000 under 18 år.” Ninna Bengtsson, skribent (Bengtsson, Svenska Dagbladet 2016-07-10)

Enligt Winther-Jørgensen & Phillips (2000) lägger massmedier ofta fram tolkningar som om de vore fakta, användning av olika ord påverkar läsares uppfattning av sanningshalten i ett påstående. I hälften av de artiklar där Socialstyrelsens uppskattade siffra nämns har formuleringar och ordval som framställt antalet som fastställt använts. Exempel på sådana formuleringar:

” I Sverige finns cirka 38 000”

” Nu vet vi, genom Socialstyrelsens statistik, att det finns minst 38 000”

” Närmare 40 000 kvinnor är könsstympade i Sverige i dag”

” Bara i Sverige har denna vidriga tradition fråntagit 38 000 flickor och kvinnor”

Dessa formuleringar ger påståendet en hög sanningshalt, siffrorna framställs som fakta. Jag drar även här paralleller till Johnsdotters (2010) tankar om att personer bör framstå som att de har god moral då de talar om könsstympning. Johnsdotter menar att en person som kritiserar överdrivna eller ogrundade påståenden riskerar att framstå som okänslig. Dessutom är det i artiklarna nästan uteslutande Socialstyrelsens siffror som presenteras då det talas om förekomsten av personer som kan vara utsatta eller riskeras utsättas för ingreppet. Att dessa siffror gång på gång presenteras i sammanhanget kan göra så att de till slut ses som konstaterade. Jag drar även paralleller till det Berglez (2010) nämner om kulturella företeelser som existerat under en längre tid till slut blir en del av vardagsspråket och medierna. I det här fallet har dessa siffror florerat i medierna under en längre tid och till slut blir de en form av verklighet.

I den andra halvan av artiklarna som berör Socialstyrelsens siffror har formuleringar där siffran framställs som mer osäker använts. Ord som ”bedöms”, ”uppskattas” och ”beräknas” har använts då siffrorna presenterats och detta ger påståendet en mindre grad av säkerhet.

Det finns en artikel som kan ses som avvikande vad gäller användningen av Socialstyrelsens siffror, i en debattartikel i Göteborgs-Posten kritiseras Socialstyrelsens siffror. Artikeln är undertecknad ett antal sakkunniga personer såsom forskare, läkare och representanter för olika organisationer som jobbar med könsstympning. Detta är den enda artikeln i mitt analyserade material som riktar kritik mot Socialstyrelsens siffror, alltså ett undantag från övriga artiklar som okritiskt, och i vissa fall med ordval som får siffrorna att framstå som fastställda, använt sig av siffrorna som Socialstyrelsen presenterat.

Nya siffror behövs för bättre förebyggande arbetet i Sverige. Vi har i dag missvisande siffror om förekomst av könsstympning. Socialstyrelsens beräkning omfattar 38 000 kvinnor och flickor med ursprung i länder där könsstympning är vanlig. Där innefattas endast länder i nordöstra Afrika samt Gambia. Urvalet är begränsat till länder där forskning visar att över 50 procent av flickor och kvinnor könsstympas. Inga andra länder är medräknade i de svenska siffrorna. Men i exempelvis Norges och Finlands beräkningar ingår även andra afrikanska länder liksom länder i Mellanöstern såsom Irak, Iran (kurdiska områden) och Jemen. Vi föreslår att de svenska siffrorna ska inkludera samtliga länder med forskningsbaserade uppgifter om kvinnlig könsstympning så att det förebyggande arbetet bättre ska kunna riktas mot alla riskgrupper.

– Vanja Berggren, Anissa Mohammed Hassan, Khadra Seerar, Hannes Sigursson, Staffan Bergström, Bayan Nasih, Gertrud Åström, Sara Mohammed (Göteborgs-Posten 2016-02-20)

I det analyserade materialet har tidningen Expressen endast berört könsstympning och dess problematik utanför Sverige i sina artiklar och har därför inte nämnt några svenska siffror.

Förekomst av sedvänjan i Sverige

I artiklarna finns ett antal återkommande teman som indikerar på att ingreppet utförs på svensk mark. Av de 43 analyserade artiklarna är det 32 stycken som berör situationen i Sverige och människor som befinner sig i Sverige. Jag kommer endast att utgå från de artiklar som berör situationen i Sverige då jag presenterar de teman som pekar på att sedvänjan utförs i landet. 18 av dessa artiklar, lite mer än hälften, innehåller någon form av formulering som antyder att könsstympning förekommer i Sverige. I de flesta fallen handlar det om att det nämns att det finns flickor i Sverige som befinner sig i en riskzon och därefter handlar större delen av artikeln om någon annan aspekt av ämnet.

I drygt en tredjedel av artiklarna nämns det att det finns flickor i Sverige som riskerar att bli utsatta för ingreppet. Det är i hög grad Socialstyrelsens siffror för hur många svenska flickor som befinner sig i en riskzon att bli utsatta som presenteras när det nämns. Att det återkommande talas om att det finns en riskzon där 19 000, ibland står det 20 000, svenska flickor befinner sig får det att framstå som att sedvänjan fortgår i Sverige.

I tre av artiklarna nämns även att det finns en risk för flickor att utsättas för ingreppet på resor till hemlandet. Att de exempelvis under sommarlovet kan tas till sitt hemland för att bli stympade. En man som är emot sedvänjan säger:

”Det handlar om minderåriga barn, och jag tror att det behövs informationsmaterial på hemspråk och på lättläst svenska. Då tror jag att det skulle minska och att man efter fem-tio år inte längre skulle se föräldrar som åker hem och låter stympa sina barn på sommarlovet.” (Ubbe, DN, 2015-11-24)

I de andra artiklarna ser uttalandena ut såhär:

”Och många barn lever i riskzonen för att utsättas för ingreppet under sommaren när familjen åker på semester i hemlandet.” (Bengtsson, Svenska Dagbladet, 2016-07-10)

”Sommaren är en riskperiod där många flickor riskerar att bli utsatta för kvinnlig könsstympning. Många familjer återvänder till sina forna hemländer och då pressas föräldrar ofta av släkten och omgivningen att utsätta sina döttrar för denna

fruktansvärda och omänskliga tortyr.” (Avcı, Aftonbladet, 2016-08-13)

Dessutom förekommer det ett antal uttalanden om att det finns ett mörkertal, dock används det med försiktighet i de flesta fallen då formuleringar och ordval indikerar på en viss osäkerhet:

” Det finns också ett mörkertal som vi inte vet något om.” (TT, Göteborgs-Posten, 2015-01-04)

” Vi är förundrade över att vi får in så få fall till oss, men det finns säkert ett mörkertal” (Farhang-Azad, Göteborgs-Posten, 2015-02-07)

” Enligt Mikael Thörn finns det sannolikt ett mörkertal.” (Ubbe, DN, 2015-12-01)

” Det finns säkert ett mörkertal, men de är inte stort eftersom anmälningsbenägenheten är hög” (Treijns, Svenska Dagbladet, 2016-10-23)

I en artikel visar formuleringen på en säkerhet i påståendet:

” Mörkertalet när det gäller hedersrelaterade brott dit kvinnlig könsstympning räknas är extremt stort, enligt polisen.”

Dock finns ingen information om hur stor del av det extrema mörkertalet som rör sig om könsstympning.

Detta är tre av få återkommande typer av antydningar på att sedvänjan skulle kunna förekomma i Sverige, eller att svenska flickor utsätts för ingreppet utomlands.

I ungefär en femtedel av de artiklar som berör den svenska situationen anses det vara för få personer som anmäler misstankar om att någon riskerar att utsättas för ingreppet. I lite mer än en tredjedel av artiklarna anses det dessutom att de två fall som gått till åtal är alldeles för få. Detta ger också en antydning på att sedvänjan kan fortgå i Sverige. Dock handlar de flesta artiklarna om redan utsatta personer och hur man kan hjälpa dem. I ett antal artiklar nämns även att Socialstyrelsen inte har några indikationer på att ingreppet sker i någon större omfattning i Sverige, dock säger inte det att det inte förekommer alls.

I två artiklar uttalar sig forskaren och antropologen Sara Johnsdotter som med stöd av empirisk forskning berättar att det finns en stark tendens till kulturell förändring efter

migration. I en av artiklarna som hon medverkar i har skribenten låtit ett antal sakkunniga i frågan uttala sig om den svenska situationen. En sakkunnig från Länsstyrelsen Östergötland berättar att det sannolikt finns ett mörkertal och att lagstiftning och domar är viktiga för att få stopp på traditionen. Därefter tillåts Johnsdotter uttala sig och hon avvisar synen på att det finns ett stort mörkertal då hon menar att den svenska situationen med 50–60 anmälningar totalt sedan lagen instiftades talar emot det.

Om mörkertalen var så stora som det påstås så borde det ha lett till fler upptäckta fall säger Sara Johnsdotter. (Ubbe, DN, 2015-12-01)

Sara Johnsdotters uttalanden kring ämnet skiljer sig i stor utsträckning från andra återkommande uttalanden om ämnet kvinnlig könsstympning, detta kommer jag att behandla under nästa temakategori ”Forskningsperspektivet som diskursutmanare”.

Även i detta tema ser jag Johnsdotters (2010) teori om att människor som kritiserar ogrundade påståenden riskerar att framstå som okänsliga som anledning till att det i tidningarna förekommer återkommande indikationer på att sedvänjan praktiseras i Sverige. Johnsdotter (2010) menar också att journalister vinner på att upprätthålla föreställningen om att könsstympning förekommer i stor skala och i löndom eftersom de inte har något att förlora på det. Johnsdotter (2010) har även en teori om att de som framhåller idén om könsstympning som upprätthållen sedvänja i Sverige har förhoppningen om att bidra till att rädda flickor i riskzonen.

I mitt material är det endast i de två artiklar där Johnsdotter uttalar sig som det finns en viss kritik mot synen på att sedvänjan upprätthålls i Sverige. I övrigt material förekommer det i drygt hälften av artiklarna formuleringar som indikerar på att könsstympning utförs på svensk mark, men i de flesta fallen uttrycks det med viss osäkerhet.

Enligt Winther-Jørgensen & Phillips (2000) är representationer inte enbart speglingar av den redan existerande verkligheten, de hjälper till att skapa den. Återkommande formuleringar som antyder på att sedvänjan upprätthålls i Sverige och utförs på svenska flickor gör att det blir en del av diskursen i nyhetsrapporteringen. Det är en återkommande representation av ämnets verklighet.

Forskningsperspektivet som diskursutmanare

Under de andra temakategorierna har jag behandlat framträdande mönster som visat sig genom återkommande beskrivningar och framställningar av olika företeelser. Denna temakategori skiljer sig från de andra då den handlar om det som varit avvikande från de funna mönstren. Det är även viktigt att visa det som utskiljer sig från den dominerande diskursen.

I det analyserade materialet utmärker sig speciellt två artiklar. I dessa två artiklar har ett antal experter och sakkunniga uttalat sig. Det utmärkande i artiklarna är professor Sara Johnsdotters uttalanden som bland annat tillbakavisar ett antal av de påståenden som är återkommande i materialet.

Som jag nämnde under temakategorin ”Förekomst av sedvänjan i Sverige” finns det återkommande mönster som antyder att sedvänjan förekommer i Sverige. Bland annat att det anses vara för få som anmäler misstanke om risk för könsstympning och att de två svenska fall som gått till åtal är alldeles för få. Angående att det hittills blivit två fall som gått till åtal säger Johnsdotter:

Det visar att systemet är alert och att det tar det här på allvar och svarar med full kraft. Det finns säkert ett mörkertal, men de är inte stort eftersom anmälningsbenägenheten är hög. Systemet skulle helt enkelt träffa rätt oftare om det fanns ett utbrett problem, något som många antytt, men aldrig kunnat bevisa. (Treijs, Svenska Dagbladet, 2016-10-23)

I samma artikel går det att läsa att Johnsdotter i forskningssyfte gått igenom de 86 fall som polisanmälts och i knappt 70 av dem har förundersökning inletts. I hennes undersökning har det visat sig att dagispersonal är de vanligaste anmälarna i Sverige, men enligt Johnsdotter finns det inte en enda bekräftad stympning som upptäckts av anställda på förskolor.

Ett typiskt fall är att dagispersonal vid blöjbyte tycker sig se en förändring av en flickas underliv och som anmäler detta, varvid systemet går i gång med full kraft. Det görs en genital undersökning på den lilla flickan - som i alla fall hittills varit utan anmärkning. Det här är svårt att se, eftersom vi ser lika olika ut där nere som vi gör i ansiktet, säger Sara Johnsdotter. (Treijs, Svenska Dagbladet, 2016-10-23)

I en annan artikel säger Johnsdotter att ”forskningen kring polisutredningar och anmälningar tyder på att det finns en stark tendens till kulturell förändring efter migration” (Ubbe, DN,

2015-12-01). I artiklarna nämns Johnsdotters forskning vilket gör att hon framstår som en pålitlig källa, hon framhåller även vikten av forskning och empiriska data som bevis för påståenden i ämnet.

Många säger sig veta att det händer här, men de har hittills inte kunnat lägga fram några som helst bevis, säger Johnsdotter. (Treijs, Svenska Dagbladet, 2016-10-23)

Ett annat uttalande från Johnsdotter som sticker ut i materialet är då hon i en av artiklarna besvarar frågan på om varför någon skulle vilja påskina att sedvänjan är ett utbrett problem i Sverige.

Av politiska skäl, uppmärksamhet, möjlighet till forskningsanslag. Och det går bevisligen att komma undan med väldigt hårresande påståenden, utan empiriska data. (Treijs, Svenska Dagbladet, 2016-10-23)

Johnsdotter tar sedan upp exempel på nyheter som förmedlats i media och som sedan visats sig vara missvisande.

Medierna får helt enkelt bättre genomslag genom att tala om svenska köksbordsstymplingar, säger Sara Johnsdotter. (Treijs, Svenska Dagbladet, 2016-10-23)

Som sagt är det endast i två av artiklarna i det analyserade materialet som Johnsdotters synsätt, som i många fall skiljer sig från majoriteten av det som förmedlats i materialet, nämns. Men det är värt att nämna att det finns tendenser till ett ifrågasättande av diskursordningen. Enligt Winther-Jorgensen & Phillips (2000) kan diskursordningen förändras om diskurser och genrer utnyttjas på nya sätt eller vid användning av diskurser och genrer från andra diskursordningar. I det här fallet är det forskningsperspektivet som utmanar den allmänna diskursen om könsstympling i tidningarna. Dessutom är det tydligt vad Johnsdotter tycker om massmedias gestaltning av ingreppet då hon kritiserar medier för att använda skildringar som ger bättre genomslag.

Slutdiskussion

I de analyserade tidningarna finner jag starka bevis för att den globala FGM-diskursen dominerar. Detta på grund av att olika kännetecken för den globala FGM-diskursen är återkommande i artiklarna.

Den globala FGM-diskursens beskrivning av sedvänjan är att det är ett brott mot mänskliga rättigheter och rätten till sin kroppsliga integritet. Fokus ligger på medicinska och sexuella komplikationer av ingreppen och att könsstympning ska motarbetas varhelst det förekommer (NCK, 2011).

Att könsstympning är den term som i huvudsak används i materialet och att mänskliga rättigheter är ett återkommande tema i artiklarna visar på att den globala FGM-diskursen präglar tidningarnas rapportering om ämnet. Dessa återkommande mönster kännetecknar den beskrivning som den globala FGM-diskursen ger av sedvänjan. WHO som är en inflytelserik representant för den globala FGM-diskursen ser bland annat att frågan handlar om kvinnor och barns rättigheter. De använder även termen ”kvinnlig könsstympning” eftersom att de anser att ordet stympning betonar allvaret i handlingen (ibid). Ett annat återkommande tema som betonar allvaret i frågan är beskrivningen av ingreppet som ett övergrepp liksom återkommande beskrivningar av komplikationer som ingreppet orsakar. Utsatta kvinnors detaljrika minnen och skildringar från stympningen bidrar också till bilden av könsstympning som ett övergrepp.

Berglez (2010) menar att analys av nyheters ideologi kan visa på mediernas och journalistikens upprätthållande av särskilda verklighetsuppfattningar, traditioner och värderingar. Resultatet av analyserna i min studie pekar på att tidningarnas rapportering håller sig inom ramarna för den globala FGM-diskursen och att de förmedlar de värderingar som kännetecknar den.

Tidningarna förmedlar till viss del en bild av att sedvänjan upprätthålls i Sverige. Det finns återkommande indikationer i artiklarna som pekar i den riktningen. Att det finns flickor i Sverige som befinner sig i en riskzon nämns i ungefär en tredjedel av artiklarna som berör den svenska situationen. Dessutom talas de i tre artiklar om att det förekommer att människor åker till sina hemländer för att stympa sina flickor. I de flesta fallen uttrycks föreställningarna om att sedvänjan förekommer i Sverige med viss osäkerhet, men det är dock ingen som med säkerhet säger att sedvänjan inte förekommer i landet. Strömbäck (2000) menar att samma

verklighet kan beskrivas på olika sätt, olika formuleringar leder tankarna i olika riktningar. I gestaltningen väljs vissa aspekter och fakta bort medan andra framhålls, varje gestaltning är en tolkning menar Strömbäck. I det här fallet är omfattningen av könsstympning på svensk mark oklar, men återkommande formuleringar och ordval gör att tankarna i hög grad leds till en tro på att sedvänjan upprätthålls inom Sveriges gränser.

Enligt Johnsdotter (2010) ingår frågan om kvinnlig könsstympning i en diskurs som är starkt präglad av moral. En moraliskt god människas uttalanden om sedvänjan bör inte strida mot den offentliga bilden. Chansen till tolkningsföreträde i frågan ökar om man håller sig till den dominerande bilden av sedvänjan. Om en person kritiserar överdrivna eller ogrundade påståenden riskerar denne att framstå som okänslig (ibid.). Tidningarna förhåller sig i mycket hög grad till vad Johnsdotter menar är en god moralisk gestaltning av ämnet. Att på något sätt indikera på att sedvänjan inte upprätthålls i Sverige skulle göra att tidningen eller journalisten riskerar att framstå som empatilös. Då omfattningen av utförandet av ingreppet på svensk mark är väldigt oklart skulle det vara våghalsigt att påstå att det inte förekommer. Johnsdotter (2010) menar att journalister, politiker, experter, aktivister och offentliga instanser inte har något att förlora på att upprätthålla föreställningen om att könsstympning pågår i stor skala.

I materialet finner jag intertextualitet mellan artiklarna då samma eller likartade budskap återkommer frekvent. Enligt Winther-Jorgensen & Phillips (2000) införlivar texter element från en annan text eller andra texter. De menar att en text kan ses som en del av en intertextuell kedja. Diskursen behåller sin dominerande position genom dessa intertextuella kedjor. Detta gäller upprätthållandet av det globala FGM-perspektivet och de återkommande antydningarna på att sedvänjan upprätthålls i Sverige.

Johnsdotters (2010) teori om rädsla att kritisera ogrundade påståenden ser jag även som en anledning till att Socialstyrelsens uppskattade siffror på drabbade flickor och kvinnor samt flickor som befinner sig i riskzonen till viss del formuleras som säkra siffror i artiklarna. I hälften av artiklarna där Socialstyrelsens uppskattade siffra nämns har formuleringar och ordval som framställt antalet som fastställt använts. Detta kan även ha sin grund i att texter bygger på tidigare publicerade texter som lägger fram siffrorna som om de vore fakta.

Vidare visar studiens resultat på att kvinnor med egna erfarenheter av sedvänjan får komma till tals och dela med sig av sina historier i en fjärdedel av artiklarna. Majoriteten av dem är

kvinnor som är bosatta i Sverige. Det ger en närhet till problemet och blir ett bevis på att det finns utsatta kvinnor i Sverige, frågan blir aktuell även nationellt.

Det är till stor del representanter från samhällsinstitutioner som har definierat och lagt fram åtgärder för problemet med könsstympling i artiklarna. Detta menar Brune (2015) är vanligt förekommande vid nyhetsrapportering om invandrarfrågor. Myndigheter, forskare eller den politiska enheten framträder ofta som den aktiva parten.

Det åtgärdsförslag som är mest återkommande, både från samhällsinstitutioner, representanter från organisationer och kvinnor med egen erfarenhet av ingreppet, är krav på mer kunskap hos personal som möter drabbade flickor och kvinnor i arbetet samt flickor som befinner sig i riskzonen. Att det är det mest frekvent återkommande åtgärdsförslaget förstärker synen på det som den viktigaste åtgärden i arbetet med könsstympling. Dessutom är könsstympling enligt NCK (2011) ett främmande fenomen för större delen av den svenska befolkningen vilket gör att läsarna sannolikt kan identifiera sig med okunskapen i ämnet och därför godtar idén om åtgärden som den viktigaste.

McCombs (2004) menar att medier har en förmåga att påverka vilka frågor som människor anser vara viktiga, mediernas dagordning blir i stor utsträckning allmänhetens dagordning. Medierna kan inte tala om för människor vad de ska tycka och tänka men de kan tala om för dem vad de ska tänka på. Genom att applicera dagordningsteorin på ämnet könsstymplings dagordning i svenska medier framgår det vilka frågor inom ämnet som anses viktiga när ämnet berörs i media. Studiens resultat visar att de frågor som mest frekvent lyfts fram i rapporteringen om könsstympling är:

- Åtgärden med förbättrade kunskaper och mer information till personal i de yrkeskategorier där de ofta möter flickor och kvinnor som blivit utsatta eller riskerar att bli.
- Diskussionen om hur utbredd sedvänjan är i Sverige, där ingår även Socialstyrelsens siffror på svenska flickor och kvinnor som blivit drabbade samt befinner sig i riskzonen.
- Synen på könsstympling som ett övergrepp och ett brott mot mänskliga rättigheter.

Frågan om könsstympling kan ses som en abstrakt sakfråga då majoritetsbefolkningen i Sverige ser könsstympling som något främmande. Vid abstrakta sakfrågor blir massmedia ofta den huvudsakliga informationskällan (McCombs, 2004).

Vidare forskning

Som jag nämnt under avsnittet för metodpresentationen skulle studier av människors konsumtionsprocess eller receptionsprocess i ämnet vara en intressant infallsvinkel. Jag har i min analys kortfattat berört hur eventuella medieeffekter kan påverka människor men receptionsprocessen kan undersökas djupare.

Utifrån de resultat som visat sig i studier om diskursen kring könsstämpning i media kan forskare undersöka hur olika kategorier mottagare tar till sig budskapen som förmedlas. Med olika kategorier menar jag exempelvis personer som själva drabbats av könsstämpning, personer som har rötter i en kultur där sedvänjan finns och personer som finner ämnet främmande. Genom intervjuer med olika medieanvändare skulle omfattningen av eventuella medieeffekter kunna bli synliga liksom hur tolkning och reception alltid sker i en kontext.

Referenslista

- Berglez, Peter (2010) Kritisk diskursanalys I A. Ekström, M & Larsson, L (Red.) *Metoder i kommunikationsvetenskap* (s. 265–288) Lund: Studentlitteratur
- Bergström, G. & Boréus, K. (red.) (2012). *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. (3., [utök.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Brune (2015) Bilden av invandrare i svenska nyhetsmedier I A. Darvishpour, M. & Westin, C. (red.) *Migration och etnicitet: perspektiv på ett mångkulturellt Sverige*. (s.343–366) (2., [omarb.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Brune (2006) Den dagliga dosen. Diskriminering i Nyheterna och Bladet. I A. Camauër, L & Nohrstedt, S-A (Red.) *Sverige. Utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering. Mediernas vi och dom: mediernas betydelse för den strukturella diskrimineringen: rapport*. (s. 89-122) Stockholm: Fritze.
- Chalmers & Hashi (2000) 432 Somali Women's Birth Experiences in Canada after Earlier Female Genital Mutilation *Birth Volume 27 (4)* 227–234. DOI: 10.1046/j.1523-536x.2000.00227
- Johnsdotter, S. & Carlbom, A. (red.) (2010). *Goda sanningar: debattklimatet och den kritiska forskningens villkor*. Lund: Nordic Academic Press.
- Johnsdotter, S., Aregai, R., Carlbom, A., Moussa, K., & Essén, B. (2005). "Aldrig mina döttrar" [Elektronisk resurs]: en studie om attityder till kvinnlig omskärelse bland etiopier och eritreaner i Sverige. Stockholm: Rädda Barnen.
- Länsstyrelsen Östergötland (2015). *Våga se: en vägledning för stöd, vård och skydd av flickor och kvinnor som är eller riskerar att bli könsstympade*. Linköping: Länsstyrelsen Östergötland.

- McCombs, M. (2004). *Makten över dagordningen: om medierna, politiken och opinionsbildningen*. (1. uppl.) Stockholm: SNS förlag.
- Nationellt centrum för kvinnofrid (2011). *Kvinnlig omskärelse/könsstympling i Sverige: en kunskaps- och forskningsöversikt*. (1. uppl.) Uppsala: Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK), Uppsala universitet.
- Orvesto Konsument 2016:2
- Shehata, A (2012) Medierna och makten över publiken I A. Nord, L. & Strömbäck, J. (red.) *Medierna och demokratin*. (2. uppl.) (s. 317-344) Lund: Studentlitteratur.
- Sobel, Meghan (2015) Female genital cutting in the news media: A content analysis. *The International Communication Gazette*, Vol. 77(4) 384–405. DOI: 10.1177/1748048514564030
- Socialstyrelsen (2016) *Kvinnlig könsstympling – ett stöd för hälso- och sjukvårdens arbete* Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen (2015) *Flickor och kvinnor i Sverige som kan ha varit utsatta för könsstympling: en uppskattning av antalet*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Strömbäck, J. (2000). *Makt och medier: samspelet mellan medborgarna, medierna och de politiska makthavarna*. Lund: Studentlitteratur.
- United Nations Children’s Fund (2016) *Female Genital Mutilation/Cutting: A global concern*, UNICEF, New York. Från: https://www.unicef.org/media/files/FGMC_2016_brochure_final_UNICEF_SPREAD.pdf
- Wade, L (2011) Journalism, advocacy and the social construction of consensus. *Media, Culture & Society* 33(8) 1166–1184. Doi: 10.1177/0163443711418273
- WHO (2011) *An update on WHO’s work on female genital mutilation (FGM)*:

Progress report Geneva: World Health Organization (WHO) Från:
http://www.who.int/reproductivehealth/publications/fgm/rhr_11_18/en/

- WHO (2010) *Global strategy to stop health-care providers from performing female genital mutilation*- Geneva: World Health Organization (WHO) Från:
http://www.who.int/reproductivehealth/publications/fgm/rhr_10_9/en/
- Winther Jørgensen, M. & Phillips, L. (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.
- World Health Organization United Nations High Commissioner for Human Rights (2008). *Eliminating female genital mutilation: an interagency statement*. Geneva: World Health Organization (WHO) Från:
<http://www.who.int/reproductivehealth/publications/fgm/9789241596442/en/>

Analyserade tidningsartiklar

Aftonbladet:

- Avci, G (2016, 13 augusti) Svensk lag ska även gälla könsstympare. Aftonbladet. Från Retriever Research.
- Bergfelt, Å (2015, 11 juni) Äntligen ett förbud mot könsstympning i Nigeria. Aftonbladet. . Från Retriever Research.
- Erlandsson, Å (2015, 12 februari) Slakten på de små flickorna måste stoppas. Aftonbladet. . Från Retriever Research.
- Passanisi, Å (2015, 12 februari) Kvinnor får hjälp mot skadorna. Aftonbladet. . Från Retriever Research.
- Passanisi, Å (2015, 12 februari) Hon skar bort klitoris. Aftonbladet. . Från Retriever Research.
- Svensson, O & Jeppsson, J (2016, 5 juli) Aftonbladet. Gick till hårt angrepp mot stympning. . Från Retriever Research.

Dagens nyheter:

- Holmgren, M (2016, 1 januari) De vänder ryggen åt traditionen. Dagens Nyheter. Från Retriever Research.

- Isaksson, H (2015, 1 december) Många läsare har hört av sig om Insidans artiklar om könsstymning. Dagens Nyheter. Från Retriever Research.
- Thorfinn, J (2016, 7 oktober) Förbud könsstymning på alla barn – låt vuxna bestämma själva. Dagens Nyheter. Från Retriever Research.
- TT (2015, 2 juli) Kö för att få klitoris återskapad. Dagens Nyheter. Från Retriever Research.
- TT (2015, 4 januari) Fler könsstympade ska upptäckas. Dagens Nyheter. Från Retriever Research.
- Ubbe, E (2016, 5 februari) Jag kallar mig överlevare. Dagens Nyheter. Från Retriever Research.
- Ubbe, E (2016, 5 februari) Alices starka bilder väckte reaktioner. Dagens Nyheter. Från Retriever Research.
- Ubbe, E (2015, 1 december) Lagstiftningen kan vara ett viktigt verktyg. Dagens Nyheter. Från Retriever Research.
- Ubbe, E (2015, 26 november) Vi måste ge flickorna hopp. Dagens Nyheter. Från Retriever Research.
- Ubbe, E (2015, 25 november) Enkel operation kan hjälpa kvinnan mycket. Dagens Nyheter. Från Retriever Research.
- Ubbe, E (2015, 24 november) Här vågar de tala öppet om könsstymning. Dagens Nyheter. Från Retriever Research.
- Ubbe, E (2015, 24 november) Männen är avskilda från ceremonin. Dagens Nyheter. Från Retriever Research.
- Ubbe, E (2015, 20 november) Jag har räddat min dotter två gånger. Dagens Nyheter. Från Retriever Research.
- Ubbe, E (2015, 19 november) Barnmorskan. Dagens Nyheter. Från Retriever Research.
- Ubbe, E (2015, 19 november) Det går att hjälpa könsstympade kvinnor. Dagens Nyheter. Från Retriever Research.
- Ubbe, E (2015, 19 november) Det är slående hur stark tystnaden är. Dagens Nyheter. Från Retriever Research.
- Okänd skribent (2015, 22 november) Svårstoppat övergrepp. Dagens Nyheter. Från Retriever Research.

Expressen:

- Hamadé, K (2015, 14 oktober) De njöt av ritualen när läkaren skar bort delar av mitt underliv. Expressen. Från Retriever Research.
- Israelsson, L (2016, 20 augusti) Tonåring dog av könsstympning. Expressen. Från Retriever Research.
- TT (2015, 26 november) Gambia stoppar könsstympning. Expressen. Från Retriever Research.

Göteborgs-Posten:

- Berggren, V, Mohammed Hassan, A, Seerar, K, Sigurjonsson, H, Bergström, D, Nasih, B, Åström, G, Mohammed, S (2016, 20 februari) Inför nolltolerans mot hedersrelaterat våld – nu! Göteborgs-Posten. Från Retriever Research.
- Farhrang-Azad, G (2015, 7 februari) Arbetet mot könsstympning står still. Göteborgs-Posten. Från Retriever Research.
- TT (2016, 23 sept) USA-åtgärder mot könsstympning. Göteborgs-Posten. Från Retriever Research.
- TT (2016, 20 aug) Två flickor döda efter könsstympning. Göteborgs-Posten. Från Retriever Research.
- TT (2016, 22 maj) Könsstympning fångas upp dåligt! Göteborgs-Posten. Från Retriever Research.
- TT (2016, 23 februari) Få anmälda hedersbrott går till åtal. Göteborgs-Posten. Från Retriever Research.
- TT (2015, 26 november) Gambia stoppar kvinnlig omskärelse. Göteborgs-Posten. Från Retriever Research.
- TT (2015, 2 maj) Hon står upp mot könsstympning. Göteborgs-Posten. Från Retriever Research.
- TT (2015, 4 januari) Bättre koll på könsstympning. Göteborgs-Posten. Från Retriever Research.

Svenska Dagbladet:

- Bengtsson, N (2016, 10 juli) Fler könsstympningar anmäls – men få åtal. Svenska Dagbladet. Från Retriever Research.
- Nasih, B & Seerar, K (2015, 6 februari) Acceptera inte lidande i tysthet. Svenska Dagbladet. Från Retriever Research.

- Svensson, F (2015, 24 april) Krafttag mot könsstympling. Svenska Dagbladet. Från Retriever Research.
- Treijs, E (2016, 31 oktober) Åkte till Spanien för att återskapa sitt kön. Svenska Dagbladet. Från Retriever Research.
- Treijs, E (2016, 24 oktober) Mina barn ska inte gå igenom samma helvete. Svenska Dagbladet. Från Retriever Research.
- Treijs, E (2016, 23 oktober) Vi ser lika olika ut där nere som i ansiktet. Svenska Dagbladet. Från Retriever Research.
- TT-AFP (2016, 20 augusti) Två döda efter könsstympling. Svenska Dagbladet. Från Retriever Research.
- TT-Reuters (2015, 26 november) Kvinnlig omskärelse stoppas i Gambia. Svenska Dagbladet. Från Retriever Research.